

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jiří Pelnář

**Detailní srovnání regionálního způsobu moderování ve
veřejnoprávní a soukromé rozhlasové stanici**

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Ondřej Kepka

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2010 – 2013

BACHELOR THESIS

Jiří Pelnář

**Detailed comparison of regional method of moderation in public
service and private radio broadcasting**

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Ondřej Kepka

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 14.6.2013

Jiří Pelnář

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu své práce, Mgr. Ondřeji Kepkovi. Dále všem čtyřem moderátorům, kteří byli ochotni se účastnit nahrávání jejich mluveného projevu. Velké poděkování patří také Mgr. Lucii Popovičové za odbornou spolupráci při psaní praktické části bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá srovnáním mluveného projevu moderátorů veřejnoprávní rozhlasové stanice Český rozhlas Plzeň a komerční rozhlasové stanice Hitrádio FM Plus. Na základě nahrávek a jejich zjednodušené fonetické transkripce vyhodnocuje způsob moderování, včetně slovní zásoby a odchylek od norem spisovného jazyka českého. Jejím cílem je na základě několika hypotéz vyvrátit či potvrdit tvrzení, že celková úroveň projevu je u moderátorů komerčního rádia na nižší úrovni než u moderátorů rádia veřejnoprávního.

Cílem této práce je obeznámit čtenáře nejen s výsledky analýzy transkripcí, ale také se vznikem a vývojem masmédií, zejména pak rozhlasu, a se vznikem a vývojem dvou regionálních rozhlasových stanic – Českého rozhlasu Plzeň a Hitrádia FM Plus.

Klíčové pojmy

Analýzy, Český rozhlas Plzeň, fonetická transkripce, Hitrádio FM Plus, masmédiá, moderátor, moderování, posluchač, regionální, rozhlas, soukromá, veřejnoprávní.

Annotation

This bachelor thesis deals with the spoken discourse comparison of moderators in public radio station Český rozhlas Plzeň and commercial radio station Hitradio FM Plus. On the basis of records and its simplified phonetic transcription the way of moderation is evaluated including the vocabulary and the Czech literary language norms divergences. Its goal in terms of several hypotheses is to controvert or to confirm the argument that general level of discourse of commercial broadcasting moderators is on lower level than discourse of public broadcasting moderators.

The objective of this thesis is to inform readers not only about the analysis transcription results, but also about the mass media origin and progress, especially concerning broadcasting and also to acquaint with the origin and progress of two regional broadcasting stations: Český rozhlas Plzeň and Hitradio FM Plus.

Key Words

Analyses, Czech radio Pilsen, Hitradio FM Plus, listener, mass media, moderation, moderator, phonetic transcription, private, public service, radio/broadcast, regional.

OBSAH

Úvod.....	9
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1. Původ slova rozhlas a jeho specifické znaky.....	13
2. Moderátor a mluvený projev v rozhlasovém vysílání.....	15
3. Historie masové komunikace.....	17
3.1. Počátky rozhlasového vysílání ve světě.....	18
3.2. Počátky rozhlasového vysílání v tehdejším Československu.....	19
3.3. Vznik soukromých rozhlasových stanic v Československu.....	23
4. Západočeské regionální rozhlasové stanice.....	25
4.1. Vznik a vývoj Českého rozhlasu.....	25
4.2. Vznik a vývoj Hitrádia FM Plus.....	27

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Detailní srovnání regionálního způsobu moderování ve veřejnoprávní a soukromé rozhlasové stanici.....	31
5.1. Cíle a úkoly výzkumu, stanovení hypotéz.....	32
5.2. Organizace výzkumu a kritéria výběru subjektů.....	34
5.3. Kritéria analýzy.....	35
5.3.1. Fonetický přepis.....	35
5.3.2. Kritéria analýzy.....	38
5.4. Vlastní analýza mluveného projevu.....	39
5.4.1. Veřejnoprávní rozhlasová stanice ČRo – Vladimír Šťovíček, dopolední frekvence.....	41
5.4.1.1. Přepis sondy I.....	41
5.4.1.2. Analýzy sondy I.....	41
5.4.2. Veřejnoprávní rozhlasová stanice ČRo – Roman Stupka, odpolední frekvence.....	43
5.4.2.1. Přepis sondy II.....	43
5.4.2.2. Přepis sondy III.....	43

5.4.2.3. Analýza sondy II. a III.	44
5.4.3. Soukromá rozhlasová stanice Hitrádio FM Plus – Lád'a Ghitan, dopolední frekvence.....	46
5.4.3.1. Přepis sondy IV.	46
5.4.3.2. Přepis sondy V.	46
5.4.3.3. Analýza sondy IV. a V.	47
5.4.4. Soukromá rozhlasová stanice Hitrádio FM Plus – David Brabec, odpolední frekvence.....	49
5.4.4.1. Přepis sondy VI.	49
5.4.4.2. Přepis sondy VII.	49
5.4.4.3. Analýza sondy VI. a VII.	50
5.5. Dílčí závěry, verifikace hypotéz.....	52
Závěr.....	55
Seznam použité literatury.....	56
Resumé / Summary.....	59
Seznam příloh.....	61

ÚVOD

Tato bakalářská práce vznikla na základě všeobecně platného mínění, že mluvený projev moderátorů komerčních rádií je na nižší úrovni než u moderátorů rozhlasových stanic veřejnoprávních. Důvod k této domněnce je nasnadě. Od 80. let 20. století, kdy se Amerika zasadila o duální dělení vysílacího času, zde byla snaha o odlišení komerčních rádií od těch veřejnoprávních zejména po obsahové stránce. Stanice se více opíraly o zábavní složku, kterou tvořily převážně hudební pořady s hity poplatnými tehdejší populárnímu žánrům. Ubývalo zpravodajství a vstupů s politickou a ryze vzdělávací tematikou. To s sebou přinášelo i posluchače z řad generace takzvaných teenagerů, kteří však vyžadovali vyjadřování bližší jim samotným než staré a zkosnatělé fráze.

Do komerčních rozhlasových stanic přicházeli stále mladší moderátoři, kteří neměli problém mluvit nespisovným jazykem. To samozřejmě zvýšilo nejen počty posluchačů z řad mládeže, ale také odpůrců podobných stanic. Faktem zůstává, že snaha po udržení si co největšího počtu posluchačů šla mnohokrát až za hranici vkusu. Mluvený projev se natolik začal přibližovat mládeži intonací, frázováním i slovní zásobou, kromě vulgarismů, jejichž použití v éteru znamenalo v USA okamžité propuštění, že se stal téměř neposlouchatelným.

Tento trend se však nedržel pouze v Americe. I v Čechách se komerční stanice musely starat o posluchačskou základnu, jejíž nároky donutily postupem času některá soukromá rádia někdy téměř stoprocentně opustit oblast spisovného jazyka.

V tomto ohledu byl přelom století velkým přínosem. Když se na konci 90. let 20. století začala mnohá soukromá rádia potýkat s finančními problémy, bylo načase zakročit. Nižší poslechovost se stala pro všechny komerční stanice velkou hrozbou. Důvodem byl zejména rozvoj internetu, jehož klady nebyly v počátcích doceněny, rozvoj obchodu s hudebními nosiči a také množství stanic naladitelných napříč celou republikou. Unylost a nekreativita po obsahové stránce vysílání a způsob vyjadřování některých moderátorů měla za následek vypnuté rozhlasové přijímače doma, v zaměstnání i na veřejných místech.

Jediná komerční stanice, která si v západočeském regionu udržovala vyšší status, bylo tehdejší rádio FM Plus. To se po téměř celá 90. léta 20. století vyznačovalo

podobně jako Český rozhlas autorstvím svých interpretovaných zpráv, neboť reportéři jezdili přímo k regionálním událostem a veškeré informace předávali bez zásahu a vlivu dalších médií přímo posluchačům.

I z důvodu zmíněných finančních problémů se postupem času začínala profilovat podoba sjednocování jednotlivých regionálních rádií a s tím přicházela i řada změn v programové skladbě, včetně změn ve zpravodajství. Velkou vahou k tomu přispěl i internet, jenž se na formování rozhlasového vysílání začal podílet. Lidé si však i přesto nacházeli cestu k soukromým rozhlasovým stanicím s velkým odstupem.

Cílem bakalářské práce je potvrdit či vyvrátit několik hypotéz týkajících se této problematiky. Přestože předpokládáme, že základem mluvy všech moderátorů bude jazyk spisovné češtiny v mluvené podobě, domníváme se, že u mluvčích komerčních stanic se budou objevovat i prvky obecné češtiny či nářečí. Stejně tak na základě všeobecného názoru předpokládáme vyšší úroveň, lepší frázování a preciznější dodržování normy spisovného českého jazyka u moderátorů veřejnoprávní stanice.

Další zásadní otázkou je výskyt ortoepických nedostatků. Domníváme se, že v promluvě moderátorů veřejnoprávního rádia se objeví méně jevů nejen ve výslovnosti, ale i v oblasti gramatické a syntaktické.

Oproti všem očekávaným chybám ve výše zmíněných oblastech jazyka spisovného soudíme, že ve vstupech moderátorů komerční rozhlasové stanice se objeví více živosti, akčnosti a jejich mluvený projev tak bude přístupnější pro mladší generaci.

Bakalářská práce se skládá ze dvou stěžejních částí. Teoretická začíná objasněním pojmu rozhlas a jeho specifických znaků. Dále se zabývá osobností moderátora a jeho mluveným projevem z hlediska norem spisovného jazyka českého. Pokračuje vznikem a vývojem masmédií, zejména rozhlasu, ve světě i v Čechách (a tehdejším Československu).

Teoretická část je zakončena kapitolou o dvou nejvýznamnějších rozhlasových stanicích západočeského regionu – o Českém rozhlasu Plzeň a Hitrádiu FM Plus. Popíše události kolem jejich vzniku a vývoje a přiblíží programovou strukturu.

Následující praktická část je věnována výzkumu – analýze mluvených projevů dvou moderátorů Českého rozhlasu Plzeň a dvou moderátorů Hitrádia FM Plus,

vybraných dle vysílacích frekvencí. Analýza je vystavěna na základě zjednodušených fonetických transkripcí pořízených dle platných norem Mezinárodní fonetické asociace a Fonetického ústavu České republiky. Tyto fonetické transkripce jsou v rámci praktické části taktéž vyhodnoceny dle pravidel mluveného projevu spisovného jazyka českého určených Ústavem pro jazyk český.

Závěr této části se věnuje ověření či vyvrácení daných hypotéz.

TEORETICKÁ ČÁST

1. PŮVOD SLOVA ROZHLAS A JEHO SPECIFICKÉ ZNAKY

V současnosti existuje pro rozhlas více definic, vycházejících z několika možných významů tohoto slova. Nejobecněji lze rozhlas popsat jako instituci, která poskytuje nezávislé zpravodajství a vytváří program tak, aby zaujal nejen širokou veřejnost, ale i menšiny. Ze své podstaty masmédiá odmítá jakoukoliv diskriminaci či segregaci a je v současnosti důležitým činitelem v uchovávání spisovného českého jazyka v mluvené podobě. „Rozhlas a televize tvoří neodmyslitelnou součást našeho každodenního života. Informace, které se z nich dozvídáme, na nás působí nejen svým obsahem, ale také svou formou. Více či méně vědomě napodobujeme řeč, kterou z těchto veřejných sdělovacích prostředků slýcháme; jejich mluvčí jsou pro nás řečovým vzorem, ať už v pozitivním, či v negativním smyslu.“¹

Dále lze význam slova rozhlas pojmut ve významu rádiového přijímače, tedy telekomunikačního zařízení, kterým se přeměňují elektromagnetické kmity zachycené anténou na původní informace. Slouží tak pouze pro jednosměrný přenos zvuku na dálku.²

Zaměříme-li se však na původní smysl slova, jde o české označení rádiového vysílání. Vznik se datuje k roku 1924, kdy tehdy jediná rozhlasová stanice Radiojournal vyhlásila soutěž o pojmenování vysílání jako takového. Vítězem se stal redaktor Národních listů, J.D. Richard, vlastním jménem Richard Durdil. Název odvodil z anglického slova broadcasting: „Broadcasting značí česky tolik jako široké rozhození, rozsévání ... Stanice přijaté zprávy nebo hudbu skutečně rozhlásí všem, a proto je jistě oprávněno, navrhuje-li pro její funkci název rozhlas. Doufáme, že rozhlas najde porozumění v kruzích majitelů přijímacích stanic stejně jako u všech, kdo dbají čistoty

¹ JANOUŠKOVÁ, J. *Úvodem*. In: *Čeština doma a ve světě: Mluvená čeština v médiích*. Praha: FF UK, 2008. Ročník XVI. Str. 3.

² Dr. KRÁL, V. Dr.Sc. (red.). *Malý encyklopedický slovník*. 1.vyd. Praha: Academia, 1972. Str. 960.

a výraznosti řeči - vždyť přimyká se přesně pojmu a vychází přímo z ducha našeho jazyka.“³

Rozhlas je masmédiem, které se od ostatních liší specifickými znaky. Ty stojí na akusticko-auditivním principu, charakteristickým právě pro rozhlasové vysílání. To znamená, že posluchač nemá šanci se k informaci vrátit, neboť ji vnímá pouze jedním smyslem, a to sluchem.

Poslech tak klade velké nároky na proces analýzy⁴ a syntézy⁵. Posluchač je nucen na základě zkušeností i abstrakce doplňovat, srovnávat a zobecňovat. V tomto ohledu je velmi důležitým znakem i dominantnost mluveného jazyka. Z důvodu vstřebávání informací jedním smyslem je nutné v rozhlasovém vysílání potlačit jiné zvuky hrající druhořadou roli v projevu, jako je například hudební podkres. Předávání informací a ostatní komunikace je jednostranná a probíhá pouze formou mluveného slova. Posluchač nemá možnost zaznamenat, jak rozhlasový moderátor vypadá, jeho řeč těla, gestikulaci, či mimiku. Vztah k němu si tak vytváří pouze na základě mluveného projevu, intonace a barvy moderátorova hlasu.

Dalším znakem rozhlasu je způsob poslechu. Ten může být soustředěný či kulisový. Při soustředěném poslechu je posluchač schopen interpretovat maximální množství dat a faktů z rozhlasového vysílání. Maximální podíl rozhlasu v poslechu se stává hlavním cílem. Při kulisovém poslechu není posluchač zcela koncentrovaný, podíl rozhlasu v poslechu je minimální, slouží jen jako „výplň“ k jiné soustředěné činnosti. Je nutné říci, že tento poslech se týká převážně hudební části programu a výrazně převažuje napříč všemi rozhlasovými stanicemi. Je to zejména z důvodu omezené kapacity sluchového vnímání, která je menší než kapacita vnímání zrakového. I proto by měl být slovník mluveného projevu v rozhlase jednodušší a jednoznačnější než slovník tiskovin či televize, tempo řeči pomalejší a artikulace výraznější.

³ JEŠUTOVÁ, E. (ed). *Od mikrofonu k posluchačům*. Praha: Český rozhlas, 2003. Str. 44.

⁴ Myšlenkové či faktické rozkládání celku na jednotlivé části. [In: Akademický slovník cizích slov. 1.vyd., dotisk. Praha: Academia, 2000. Str.50.]

⁵ Sjednocení jednotlivých částí v celek. [In: Akademický slovník cizích slov. 1.vyd., dotisk. Praha: Academia, 2000. Str.727]

2. MODERÁTOR A MLUVENÝ PROJEV V ROZHLASOVÉM VYSÍLÁNÍ

„Jako moderátor se označuje rozhlasový nebo televizní hlasatel, který je zároveň redaktorem a někdy dokonce autorem uváděných zpráv.“⁶ Moderátora však můžeme definovat z hlediska profesního i jako konferenciéra uměleckých představení a společenských událostí.

Jeho projev v rámci rozhlasového vysílání je převážně monologický, to znamená, že seznamuje posluchače s informacemi, aniž by očekával zpětnou vazbu. I přesto je často takovýto projev tak zvaně dialogizován. Moderátor při něm oslovuje adresáty – posluchače, obrací se na ně s dotazy i výzvami a předpovídá jejich reakce a odpovědi. Čistě dialogický projev se objevuje zejména v pořadech, kde moderátor hovoří s jiným redaktorem, popřípadě s hostem, hosty ve studiu.

Vstupy moderátora lze taktéž rozdělit z hlediska připravenosti či nepřipravenosti. Mezi připravené řadíme ty promluvy, jejichž autorem je někdo jiný než sám interpret, či promluvy, kdy moderátor staví na podkladu vytvořeném buď jím samotným, nebo druhou osobou. Písemný podklad může mít podobu heslovitou i podobu souvislého textu. Při nepřipraveném vstupu reaguje moderátor bezprostředně na aktuální situaci, která vznikla ve studiu.

Ať už se jedná o připravený, či nepřipravený text, měl by jazykový projev zůstat v rámci norem hovorové vrstvy spisovného jazyka českého. „Tak jako je (má být) pěstitelem jazykové kultury, resp. dobrým vzorem a modelem kultivované řeči ve škole učitel, v celospolečenském kontextu jsou (měli by být) pěstители jazykové kultury, modelem společenského vystupování moderátoři a redaktoři rozhlasových a televizních stanic.“⁷

Ne vždy tomu tak ovšem je, v některých typech pořadů vstupují velice často do mluveného projevu fonetické i morfologické prvky nespisovné češtiny. K tomuto

⁶ MACOUN, T., DVOŘÁKOVÁ, Š. *Metafora v mluvených projevech moderátorů dvou rozhlasových stanic*. In: KRALČÁK, L. (ed.). *Hovorená podoba jazyka v médiích*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2008. Str. 147.

⁷ KRALČÁK, L. (ed.). *Hovorená podoba jazyka v médiích*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2008. Str. 204.

jevu dochází zejména v bezprostředních situacích či při telefonickém dialogu s posluchačem. V rámci syntaxe, tedy stavby textu, dochází ke dvěma extrémům – k užívání buď příliš krátkých vět, nebo naopak vět příliš dlouhých, stavěných na volně navazujících asociacích, kdy se v promluvě postupně ztratí nejen moderátor, ale i posluchač.

Za chybu v projevu lze považovat i nadužívání slangových a profesních výrazů a výrazů z vrstvy obecného českého jazyka, tedy z vrstvy jazyka nespisovného. Děje se tak převážně u promluv připravených, kdy se moderátor snaží zvýšit dojem spontánnosti svého vstupu. Je nutné podotknout, že z hlediska normy mluveného projevu je přiměřené prolínání jednotlivých vrstev českého jazyka nejen běžné, ale v téměř všech případech i adekvátní.

Nejcharakterističtější znakem pro toto masmédiu je pak užívání kontaktních prostředků, jako jsou například řečnické otázky či oslovení, bez nároku na zpětnou vazbu, reakci.

K celkovému dojmu moderátora patří kromě mluveného projevu i takzvané „paralingvální“ neboli parajazykové prostředky. Jde o intonaci, frázování, pauzy v rámci vět i celé promluvy, tempo řeči a sílu hlasu. Mimojazykové prostředky, jako jsou mimika a grimasy, jsou v rámci rozhlasového vysílání irelevantní.

O zásadních chybách morfologických, fonetických i syntaktických v promluvě moderátora rozhlasové stanice veřejnoprávní i komerční se budeme věnovat detailně v praktické části této práce.

3. HISTORIE MASOVÉ KOMUNIKACE

Cesta k současné podobě masmédií, mezi něž patří velkou vahou rovněž rozhlas, byla dlouhá. Cílem masmédií byl odjakživa přenos informací k co největší skupině lidí najednou, nejlépe v jeden okamžik i s překonáním určitých vzdáleností. Za první náznaky masové komunikace lze s jistým nadhledem považovat první komunikaci pomocí znakové řeči a první slova jako taková. V obou ohledech šlo o oslovení za účelem přenosu informace, byť se nejednalo o masivní záležitost. Teprve s příchodem prvních symbolů a písmen na hliněných destičkách či papyrech lze hovořit o snaze rozšířit oslovení širšího okruhu jedinců. Tato snaha byla završena v roce 1450 vynálezem knihtisku. Johannes Gensefleischzur Laden, zvaný Guttenberg, tak díky přístroji na zaznamenávání textu pomocí pohyblivých písmen dal prostor pro rozvoj masové komunikace.⁸

Písenná forma této masové komunikace se začala velmi rychle rozvíjet, k čemuž dopomohly i první noviny, vydávané postupně od 17. století téměř po celé Zemi.⁹ Noviny se během vývoje staly nedílnou součástí společnosti, neboť představovaly jediný zdroj informací, který nenásilným způsobem formoval představy člověka o životě a dění ve společnosti.¹⁰

Přes tento pokrok tu však stále byla snaha o urychlení pohybu informací mezi lidmi pomocí přenosu mluveného slova, tedy o rozhlasové vysílání. Všechny pokusy vyvrcholily v rámci 19. století Morseovým elektrickým telegrafem, díky němuž lze přenos dat vnímat nejen zrakem, ale i sluchem. Masovější formou se na počátku 20. století stal dálnopis, jenž i za pomoci telefonních linek umožňoval přijímat vysílání jedné stanice na neomezeném množství stanic přijímacích.

Za jistý průlom v poslechu mluveného slova prostřednictvím techniky lze považovat i gramofon, jenž vznikl spojením fonografu, tedy přístrojem zaznamenávajícím zvuk, a hracích strojků se záznamem hudby.

⁸ JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007.

⁹ [Cit.15.5.2013]. Dostupné z <<http://www.mediasetbox.cz/cs/uzitecne-informace/historicky-vyvoj-medi/>>

¹⁰ JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007.

Vůbec poprvé však zazněl hlas živě na konci roku 1906, a to z éteru stanice Brant Rock Reginalda Fessendena ve státě Massachusetts. Právě Reginald A. Fessenden byl vynálezcem přístroje, jenž dokázal vysílat signály mnohem komplikovanější, než byla tečka a čárka. Za „otce rozhlasu“ je však považován americký vynálezce Lee de Forest, autor tzv. audionu, tedy elektronky, jež slouží jako zesilovač a jež byla tehdy užívána jako součást radiotelefonů. Ještě roku 1910 dochází ke zkušebnímu živému vysílání, a to z Metropolitní opery v New Yorku. Zlomovým rokem ve vývoji rozhlasu se stal rok 1920, kdy 2. listopadu proběhl v Pittsburgu první zvukový přenos prezidentských voleb.

Vznik rozhlasu ve 20. letech 20. století je považován za zázrak techniky a stal se mezníkem v historii technického pokroku, nejen v oblasti elektromagnetismu. Rozhlas ztělesňuje médium, jehož podstata je založena na oslovování velkého počtu lidí najednou ve stejnou dobu a na různou vzdálenost.

3.1 Počátky rozhlasového vysílání ve světě

V roce 1921 tedy začaly rychle se šířící vysílače vysílat pravidelně a nový komunikační prostředek zaznamenával v amerických domácnostech obrovský zájem. Ten dokládají i údaje týkající se vzrůstu počtu vysílačů. Zatímco na konci roku 1921 bylo uváděno 32 přidělených licencí, v polovině roku 1922 jich bylo již 254. A na konci roku 1923 bylo možné nalézt vysílací stanice téměř ve všech větších městech USA.¹¹

V Evropě došlo k několika pokusům o vysílání již roku 1913, dokonce i na Vysoké škole technické v Praze. Oficiálně první však byli Angličané až 14. listopadu 1922. V pozadí stála skupina šesti výrobců radiopřijímačů, jež vysílání zaregistrovala jako British Broadcasting Company. Tento název se udržel až do roku 1927, kdy se stanice stala nezávislou na vládě a přejmenovala se na British Broadcasting Corporation, tedy BBC, dnes nejnámější a nejkvalitnější zpravodajskou stanicí.

¹¹ DEFLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996.

Mezitím se v Americe snižuje cena radiopřijímačů a ty nejjednodušší může mít doma každá rodina. Díky tomu mluvíme o 30. letech 20. století jako o zlatém věku rozhlasu v USA. Nejen v celé Evropě, ale i zde funguje rozhlas jako státní monopol, je tedy dotovaný a regulovaný státem. To se mění v 80 letech 20. století, kdy z Ameriky proniká tzv. duální systém v rámci liberalizace médií. Tento duální systém umožňuje působení veřejnoprávního a soukromého subjektu v rámci jednoho trhu. Díky této v podstatě uměle vytvořené rivalitě dochází v nadcházejících letech k rozvoji nejen elektrotechniky, ale i samotné elektrokomunikace.¹²

3.2 Počátky rozhlasového vysílání v tehdejší Československu

Počátky rozhlasového vysílání spadají na našem území k roku 1919, kdy se u příležitosti prvního výročí založení samostatné Československé republiky odvysílal pomocí vojenské vysílačky umístěné na Petříně krátký rozhlasový pořad sestavený z mluveného slova a hudby. Od března roku 1923 již probíhaly pokusy o rozsáhlejší vysílání slova a hudby z vysílače ve Kbelích. Ošetřením před případnými soukromými radioamatéry bylo téhož roku vydání zákona o telegrafech, jenž ustanovil jako výhradního majitele stát. V polovině května se uskutečnila závěrečná zkouška Ministerstva pošt a vysílačů s rozhlasovým vysíláním mezi vysílačem ve Kbelích a kinem Sanssouci v Trojické ulici v Praze.

Pravidelné rozhlasové vysílání datujeme k 18. 5. 1923. Každodenní hodinový pořad soukromé stanice Radiojournal obsahoval zejména hudbu, dále drobné zpravodajství a předpovědi počasí. Nedlouho poté se vysílací čas navýšil, stalo se tak díky zprovoznění vysílače ve Strašnicích. Druhým městem bylo Brno, jež začalo pravidelně vysílat od roku 1925. A v roce 1929 byl uveden do provozu vysílač v tehdejší Moravské Ostravě.

Průkopníky pravidelného rozhlasového vysílání se stali novinář Miloš Čtrnáctý, člen Spolku českých žurnalistů, Eduard Svoboda, podnikatel v oblasti radiotelefonie a Ladislav Šourek, ředitel firmy pro výrobu a dovoz rozhlasových přijímačů

¹² KOLÁŘOVÁ, B., et al. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2000, str. 4.

Radioslavia. V červenci byla Ministerstvem pošt udělena licence rozhlasové stanici Radiojournal, za jejímž vznikem stála zmíněná trojice mužů. 51% kapitálu zajišťovala Šourkova společnost Radioslavia, byla tedy většinovým vlastníkem, zbylých 49% bylo nabídnuto několika českým velkopodnikatelům. Největší zájem projevil zejména Tomáš Baťa, který v rozhlase viděl velkou budoucnost. Přesto se stanice dostala velmi záhy do finančních potíží.

Jak totiž dokumentují statistické údaje, počty koncesionářů byly v prvních letech existence rozhlasu velmi malé. Důvodem byl velice vysoký koncesionářský poplatek (50,- Kčs) a velmi drahé radiopřijímače, dovážené ze zahraničí. Proto se roku 1925 ustanovil tzv. Poradní sbor, dnes známý jako Rada pro televizní a rozhlasové vysílání, který měl dohlížet na programovou strukturu vysílání. V roce 1926 bylo navíc učiněno několik zásadních změn. Mezi ty nejdůležitější patřilo snížení koncesionářských poplatků na 10,- Kč. Postupně se také navyšoval počet hodin vysílaného programu, přibývalo odpolední vysílání i pravidelné ranní nedělní zpravodajství. Začal se vysílat časový signál.¹³

Velkým posunem bylo zahájení vysílání pravidelného zpravodajství, které pro společnost Radiojournal vyráběla Československá tisková kancelář. ČTK je národní tiskovou agenturou, která se zabývá získáváním, zpracováním, ukládáním, archivací a hlavně šířením textových a obrazových zpráv. Kořeny jejího vzniku sahají do roku 1867, kdy byla v Praze vytvořena odbočka vídeňské tiskové agentury Telegraphen-Korrespondenz-Bureau.¹⁴

Z hlediska vývoje vysílání nelze opomenout ani dostupnost posluchače k rozhlasovým přijímačům. Vzhledem k tomu, že zpočátku neexistovala tuzemská výroba, byla většina Čechů odkázána na zahraniční přístroje, které, jak již bylo řečeno, nebyly nejlevnější. Velkou měrou se na sledování rozhlasového programu podílelo i napájení přístrojů. Do roku 1930 se jednalo především o bateriové přijímače. V této

¹³ PIŠTORA, L. *Vznik prvního masmédiu - rozhlasu ve dvacátých a třicátých letech minulého století v Československé republice. (Vývoj počtu radiokoncesionářů v době první republiky)*. Praha: Český statistický úřad, 2006. Str. 74-77.

¹⁴ VERNER, P. *Zpravodajství a publicistika*. Praha: Univerzita J.A.Komenského, 2010. Str. 99-100.

souvislosti měla velký význam elektrifikace obcí, která proběhla po roce 1930 a postihla přes 55% populace.¹⁵

V roce 1933 rozhlas přesídlil do nové budovy, která byla postavena přímo pro potřeby vysílání na Vinohradské třídě č. 12, kde Český rozhlas sídlí dodnes. Díky snížení poplatků, cenovému zpřístupnění radiopřijímačů, elektrifikaci a rozšíření rozhlasového signálu bylo dosaženo během 30. let 20. století tak rychlého nárůstu koncesionářů, že již v roce 1937 byl zaregistrován miliontý majitel rozhlasového přijímače. Rozhlas se stal pro většinu lidí doslova běžnou součástí života.

Rozhlas sehrál velice důležitou roli v mnohých historických meznících našich dějin, především pak na počátku a během druhé světové války. Dne 31. srpna 1936 zahájila společnost Radiojournal vysílání na krátkých vlnách do zahraničí, a to v pěti jazycích čtyři hodiny denně, v roce 1939 z mělnického vysílače (nahradivšího vysílač ve Strašnicích) již v šesti jazycích na místní stanici Praha II. V zahraničí se tak rozhlasové stanice snažily získat posluchače pro své politické názory. Kromě těchto cizojazyčných pořadů se však zejména místní stanice věnovaly stále běžnému společenskému dění. Například zmíněná Praha II vysílala každý den večer souvislý propagační pořad „Česko – Slovensko hraje a zpívá“, po němž následovala cizojazyčná přednáška „Poznejte Česko – Slovensko“.¹⁶

Po okupaci Československa a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 ovládly rozhlas protektorátní úřady. Donuceni odejít tak byli všichni zaměstnanci židovského původu. Během 2. světové války mohli lidé v tuzemsku poslouchat pod hrozbou trestu smrti rozhlasové vysílání z Moskvy, Washingtonu a také Londýna, kde měla sídlo Československá exilová vláda. Na konci války se stal rozhlas hlavním činitelem pražského povstání, které začalo 5. května 1945 po oznámení zrušení nařízení dvojazyčného úřadování. Kolem budovy rozhlasu byly svedeny tuhé boje, které trvaly až do 9. května, kdy Němci kapitulovali před Rudou armádou. Již v tento den večer je obnoveno vysílání nyní už z Československého rozhlasu.

¹⁵ PIŠTORA, L. *Vznik prvního masmédiu - rozhlasu ve dvacátých a třicátých letech minulého století v Československé republice. (Vývoj počtu radiokoncesionářů v době první republiky)*. Praha: Český statistický úřad, 2006. Str. 79-80.

¹⁶ JEŠUTOVÁ, E. *Český rozhlas, jeho předchůdci a stanice v historickém vývoji*. In.: Svět rozhlasu 22, 4.část. Praha: Český rozhlas, 2009. Str. 23-24. [cit.18.5.2013]. Dostupné z <http://media.rozhlas.cz/_binary/02185641.pdf>

Po válce se definitivně mění výroba zpráv - na rozdíl od předválečné doby už se nevyráběly v Československé tiskové kanceláři, ale přímo v Československém rozhlasu.

Dalším mezníkem se stal rok 1948, kdy došlo k zestátnění Československého rozhlasu, který se tak na dalších 40 let stal majetkem lidu a zejména pak komunistické strany. V roce 1952 ze stranického popudu zaniká i vysílání Svobodné Evropy.

60. léta 20. století se stávají symbolem liberalizace, redaktoři pracují svobodněji, v rozhlasovém vysílání se objevují i jiné politické názory, než byly ty stranické. Několik let volnosti, označované jako Pražské jaro, jsou však tvrdě zakončeny vpádem vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968. A i v těchto dnech opět sehrál rozhlas velice významnou roli, neboť tentokrát českoslovenští redaktoři odmítli opustit prostor budovy a ukončit vysílání. Došlo k boji, do kterého se zapojili i civilisté. Tento střet si nakonec vyžádal 15 obětí. Přestože sovětsí vojáci budovu obsadili, dařilo se ještě několik dní vysílat z jiných objektů, mimo jiné i z Plzně. Z budovy Československého rozhlasu bylo vysílání obnoveno 9. září. V následném období, označovaném jako normalizace, musely pro své politické názory z rozhlasu odejít stovky redaktorů.¹⁷

Po roce 1989 se české rozhlasové vysílání pomalu oprošťovalo od ideologie, která jej zastínila na celých 40 let, a vracelo se ke svým původním cílům – nezaujatě a objektivně informovat, bavit a vzdělávat. Československý rozhlas byl roku 1991 zřízen zákonem jako veřejná instituce, nezávislá na státu a financovaná z koncesionářských poplatků. Tento zákon rovněž umožnil legální vznik soukromých rozhlasových stanic.

Rozpad republiky 1. ledna 1993 zásadní zvraty ve vývoji českého rozhlasového vysílání nepřinesl, jistou měrou však zasáhl do vývoje Československého rozhlasu, kterým se budeme zabývat ještě v kapitole 4.1.

¹⁷ [cit. 15.5.2013] Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/historie/_zprava/682506>

3.3 Vznik soukromých rozhlasových stanic v Československu

Otevření hranic v roce 1989 zásadně ovlivnilo vývoj mediální sféry v tehdejší Československu. Z důvodu nevyřešení otázky rozdělování licencí začaly vedle oficiálních rádiových stanic vznikat i pirátská vysílání, například Rádio Stalin a Rádio Podzemí. V roce 1991 byl tedy zřízen zákonem Československý rozhlas jako veřejná instituce nefinancovaná státem, ale koncesionářskými poplatky. Tento zákon také umožnil vznik prvních soukromých rozhlasových stanic. Díky tomu byly pirátské stanice zlegalizovány, včetně Rádía Stalin (po roce 1991 Rádio 1) a Rádía Podzemí (v současnosti Hitrádio Faktor).

Tento tzv. duální systém, tedy působení soukromých a veřejných mediálních subjektů v rámci jednoho trhu, užili poprvé v Americe v rámci liberalizace médií. Odtud poté v 80. letech 20. století pronikl až do Evropy. Tímto způsobem v podstatě uměle vytvořená konkurence byla velmi pozitivní zejména z důvodu dalšího rozvoje a zkvalitňování elektrotechniky a telekomunikace.

V tehdejší Československu však nebyl proces liberalizace vůbec jednoduchý. Rozhlasové vysílání, velice silně napojené na Svobodnou Evropu a Hlas Ameriky, mělo status důvěryhodnosti a ovlivňovalo tak názory tisíců lidí. Možnost legálního nezávislého vysílání do roku 1989 nebyla žádná. Teprve po sametové revoluci v listopadu 1989 a následném uklidnění společenské situace se naskytly první příležitosti.

V počáteční euforii roku 1990 začaly překotně vznikat soukromé stanice, většinou ovšem ilegálně, jak bylo zmíněno v úvodu této kapitoly. Proto ihned po volbách v České republice v tomtéž roce si demokratická vláda dala do programu legislativní činnosti vytvoření širokého mediálního zákona, který by svými pravidly postihl tři oblasti masmédií – tisk, televizi a rozhlas a vyřešil by tak současně i problém s přidělováním licencí, tedy přidělováním jednotlivých kmitočtů. Tento záměr nebyl nikdy uskutečněn, zejména z důvodu rozdílných názorů uvnitř federace. Zatímco česká strana chtěla média co nejrychleji odstátnit, ve slovenské části zůstala snaha o vybudování národních médií. Tlak veřejnosti, která si žádala zrušení vysílacího monopolu, donutil zákonodárce sepsat alespoň právní rámec pro vysílání, který dostal

podobu zákona č. 468/1991 Sb.,¹⁸ o provozování rozhlasového a televizního vysílání, přijatého 30. října 1991. Tento zákon byl velice liberální, umožňoval získávat licenci k vysílání nejen právnickým, ale i fyzickým osobám. Licenci navíc mohl získat i zahraniční investor, pokud si zřídil obchodní společnost v Československu.¹⁹

Jako první začalo s licenci vysílat od června 1991 soukromé rádio Evropa 2. Na podzim následovalo několik dalších pražských místních soukromých stanic, například Bonton, Kis 98 FM, Blaník a City. Teprve v únoru 1993 vznikly dvě celoplošné soukromé rozhlasové stanice s licenci, a to Alfa a Frekvence 1. Je důležité zmínit, že právě Frekvence 1 postavila svůj program na kombinovaném formátu. Ten byl složen z pravidelných tematických bloků s vyšším obsahem mluveného slova. Pro dynamičnost vysílání zůstaly však i krátké bloky s hudbou a hudebním programem. Tento přístup k vysílání byl v Evropě zcela nový a byl od té doby mnohokrát napodoben.²⁰

V roce 1994 přišla na soukromé stanice první finanční krize a bylo nutné rozhodnout, jakými prostředky budou financovány. Mnoho stanic v té době zaniklo, některé byly donuceny přetransformovat své pořady a vysílání tak, aby obsáhly početně širší skupinu posluchačů. Jak definuje ve své knize Kralčák, komerční stanice fungují na trhu za účelem zisku. Jejich hlavním cílem je sestavit programové schéma tak, aby bylo maximálně prodejné. Soukromé televizní a rozhlasové stanice jsou financovány výhradně z reklam.²¹

Nejvýraznější plzeňské rozhlasové stanici Hitrádiu FM Plus, které vzniklo v roce 1991 společně s dalšími desítkami soukromých stanic a udrželo se až do současnosti, se budeme věnovat v kapitole 4.2.

¹⁸ Zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání. [online 30.5.2013].

Dostupné z <http://media.misto.cz/_MAIL_/zakony02.htm>

¹⁹ Zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, § 3, odst. 1, 2, 3. [online 30.5.2013]. Dostupné z <http://media.misto.cz/_MAIL_/zakony02.htm>

²⁰ PRACHAŘ, Š.: *Historie rozhlasového vysílání v České republice od roku 1989 a jeho současné tendence*. Zlín: Fakulta multimediálních komunikací, Univerzita Tomáše Bati, 2003 (diplomová práce).

²¹ KRALČÁK, L. (ed.): *Hovorená podoba jazyka v médiích*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2008.

4. ZÁPADOČESKÉ REGIONÁLNÍ ROZHLASOVÉ STANICE

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, rok 1991 se stal zlomovým nejen pro vývoj veřejnoprávního, ale zejména soukromého rozhlasového vysílání. Základním rozdílem mezi veřejnoprávní a soukromou rozhlasovou stanicí je financování. Zatímco veřejnoprávní je dotováno prostřednictvím koncesionářských poplatků, soukromé je závislé na financích z prodeje reklamy a komerčních sdělení. I z tohoto důvodu se soukromé stanice zaměřily na bulvárnější informace, mainstreamovou²² hudbu a témata bližší mladší generaci.

S tím se pojí také jazyková úprava mluveného slova moderátorů ze spisovné češtiny do hovorové. Právě tento fakt podnítl všeobecně rozšířený názor, že jazyková úroveň moderátorů soukromých rozhlasových stanic je nižší než u moderátorů veřejnoprávních rozhlasových stanic. Pravdivost této hypotézy bude potvrzena či vyvrácena v praktické části bakalářské práce.

Je zřejmé, že jazykovou úroveň ovlivňuje i užívání různých lidových výrazů spjatých s nářečím a obecnou češtinou daného regionu. Byť by se tyto výrazy neměly v promluvě moderátora objevit, z důvodu relevance výzkumu se tato práce opírá o dvě nejvýraznější a nejvýznamnější rozhlasové stanice ze stejného kraje – o Český rozhlas Plzeň a Hitrádio FM Plus. Oběma stanicím, jejich vzniku a historii po roce 1989, se budeme věnovat v následujících podkapitolách.

4.1 Vznik a vývoj Českého rozhlasu

Jak již bylo řečeno, Československý rozhlas sehrál v dějinách státu velice významnou roli. Jeho historii, popsanou v kapitole 3.2, poznamenaly zejména válečné a politické události, které celý vývoj Československého rozhlasu rozdělily na několik etap, daných zejména ideologickými tendencemi. Od svého vzniku ve 30. letech

²² Mainstreamovou hudbou se rozumí nejpoblárnější hudba daného období. Zatímco 50. - 70. létům vládl rock, hard rock a jeho podžánry, v letech 80.- 90. se mainstreamovou hudbou stala zejména disco music.

20. století byl a je v podstatě s jedinou výjimkou považován za nejserióznější rozhlasovou stanici v tuzemsku.

Když roku 1985 nařídil Ústřední výbor strany vydání ideově tematického plánu rozhlasového vysílání, který předpokládal skladbu vysílacího schématu jako propagaci myšlenek marxismu-leninismu a tematické vysílání o válce a míru, zločinech kapitalismu, imperialismu a jiných nepřátelských ideologií, bylo již tehdy zřejmé, že komunistický režim spěje ke svému konci. U většiny rozhlasových stanic tak nebylo tematizované vysílání bráno zcela vážně a roku 1988 proběhlo zrušení rušiček zahraničního vysílání. Oproti tomu Československý rozhlas solidárně držel s Komunistickou stranou Československa i v listopadu 1989, kdy docházelo ke studentským demonstracím a k zatýkání chartistů. Nutno podotknout, že se tak dělo pod nátlakem kádrových komisařů.

Kvůli tomu bylo dne 17. listopadu 1989 rozhlasové zpravodajství neschopné reagovat na nově vzniklou politickou situaci a trvalo několik týdnů, než se Československý rozhlas přizpůsobil novým poměrům. Po uklidnění politické i společenské situace v roce 1991 byl Československý rozhlas zřízen jako veřejná instituce, nezávislá na státu a financovaná z koncesionářských poplatků.

Zlomovým ve vývoji Československého rozhlasu se stává datum 21. 2. 1992, kdy vzniká Rada České republiky pro rozhlas a televizi, a 1. leden 1993, kdy se rozpadá Federativní republika a z Československého rozhlasu se stává pouze Český rozhlas, včetně regionálních rozhlasových stanic. Vzniká jako instituce, jež je zaměřena na službu každému jednotlivému posluchači.

Jakožto veřejnoprávní rozhlasová stanice je v současnosti Český rozhlas oprávněn vysílat po celé České republice i do zahraničí. Pro šíření signálů využívá analogové i digitální technologie, v posledních letech také internetovou síť. Program je vystavěn zejména na zpravodajství, kulturu a vzdělávání všech občanů. Tomu bývá přizpůsobeno i programové schéma jednotlivých regionálních stanic. Český rozhlas taktéž funguje jako složka informačního záchranného systému, a proto je povinen poskytnout vysílací čas pro tísňové informace a hlášení krizových stavů, jako jsou ohrožení státu, válečného stavu nebo ohrožení veřejného zdraví. Dále je povinen poskytnout v rámci předvolební kampaně vysílací čas vyváženě všem politickým stranám, hnutím nebo nezávislým kandidátům.

Současně je tato rozhlasová stanice povinna umožnit přístup k informacím, podle zákona č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Je však také oprávněna k ochraně svého duševního vlastnictví a obchodního tajemství.²³

Vzhledem k tomu, že veřejnoprávní rozhlas by měl sloužit každému bez rozdílu věku i vzdělání, je program po obsahové stránce velmi pestrý. Co se týče struktury, je vysílání Českého rozhlasu Plzeň rozděleno v rámci pracovního týdne do tří hlavních vysílacích bloků. Prvním je dopolední koktejl od 8.00 do 14.00. Na něj navazuje Odpolední jízda, kterou mají posluchači možnost zachytit až do 19:30, kdy začíná třetí blok pod názvem Studio noc, které pokračuje opět až do osmé hodiny ranní. Tyto frekvence jsou poté roztrženy do kratších i delších tematických vstupů a pořadů určených širokému publiku. Tyto pořady jsou odvislé od základního znaku veřejnoprávního rozhlasu – tedy vzdělávat a informovat.

Kromě zpravodajství se tak v programu objevuje i burza míst a věcí, rozhovory s hosty různých povolání, poradny, hudební a literární koutky či kurzy vaření a výuka cizího jazyka. Nechybí ani kalendárium a medailonky slavných osobností či živé vstupy z akcí konajících se po celém regionu.

Víkendový vysílací čas je věnován spíše zábavě, vzdělávací pořady jsou upozaděny a se zpravodajstvím se po celé dva dny střídá zejména hudba a různé literární koutky.²⁴

4.2 Vznik a vývoj Hitrádia FM Plus

Rádio FM Plus založil Václav Ježek²⁵, jenž byl v předrevoluční době zaměstnán jako pracovník Centra experimentální tvorby. Pád komunismu a zejména pak otevření hranic i obchodu v něm podnítily myšlenku založit soukromou rozhlasovou stanicí. Spoluzakladateli rádia se stali Zbyněk Suchý a Jindra Synáč, následný dlouholetý

²³ [cit. 1.6.2013]. Dostupné z <http://media.rozhlas.cz/informace/dokumenty/_binary/00369269.doc>

²⁴ [cit. 10.6.2013]. Dostupné z <<http://www.rozhlas.cz/portal/portal/>>

²⁵ Václav Ježek, *1944, absolvent FAMU, pracoval ve filmových studiích Barrandov. Je vlastníkem společnosti RTI, která provozuje 35 radiových vysílačů v Plzeňském kraji.

moderátor stanice. I přes počáteční nadšení však kvůli nedostatku finančních prostředků a nalezení zázemí byly začátky provozu velmi komplikované.

V létě roku 1991 byly pro rádio FM Plus klíčové Oslavy výročí osvobození Plzně americkou armádou. V rámci těchto několika dnů začalo rádio FM Plus s oficiálním a legálním vysíláním, neboť radiokomunikace udělily rádiu třídní licenci s možností vysílání z tehdejšího plzeňského výstaviště v ulici Radčická. Posluchači jej naladili na frekvenci 106, 1, na níž funguje Hitrádio FM Plus dodnes. Navíc se toto číslo, 106, 1, stalo na konci 90. let jedním z hlavních částí loga stanice.

Po vypršení dočasné licence se stanice na čas odmlčela a pro zakladatele bylo nejdůležitější najít stabilní zázemí, odkud by mohli zajistit kvalitní vysílání. Tedy budovu s volnými linkami. V úvahu přicházel tehdejší Dům kultury na Americké třídě a budova Československého rozhlasu. Zvolen byl rozhlas, kde se stanice usídlila v pronajatém bytě.

Zde bylo zřízeno provizorní studio, zprovozněny telefonní linky a vytvořeno kvalitní zázemí pro vysílání. Během těchto příprav byla 4. listopadu 1991 stanice ustanovena jako Společnost Radio FM Plus Plzeň s.r.o. a o několik dní později zapsána do obchodního rejstříku. Díky tomu mohla být společnosti udělena oficiální licence k vysílání.

29. listopadu v 6:00 hodin ráno tak začalo vysílání nové hudební stanice na západě Čech, jehož se ujal zmíněný spoluzakladatel - moderátor Jindra Synáč větou: *„Vážení posluchači, konečně jste se dočkali, od dnešního dne nás uslyšíte každý den. Začíná vysílat rádio FM Plus!“*

První signál byl šířen z plzeňského vysílače Krkavec, jehož výška je 504 metrů. Po letech se vysílač přesunul na stožár na největší plzeňské sídliště, na Košutku, kde je umístěn dodnes. Od roku 1995 se začalo vysílat také na Železnorudsku (97,2 - Pancíř) a na Sušicku (88,1 - Svatobor). V Klatovech je pro FM Plus dodnes stěžejní frekvence 105,8, která hraje od Strakonice po Mariánské Lázně. V roce 1996 přibyl další kmitočet 87,6; tentokrát v Příbrami. Pokrytí vysílání pokračovalo i na Domažlicko (frekvence 107,8). V současnosti, roku 2013, pokrývá signál Hitrádia FM Plus celý západočeský region, včetně karlovarského kraje, na frekvencích - Rokycany - 88,1; Beroun - 100,2; Sedlec-Prčice - 92,4 a Toužim 107,4.

Programová část vysílání byla zaměřena především na posluchače a život kolem nich. Témata byla různorodá, od dopravní situace v regionu až k cílené zprávě o ztrátě peněženky či domácího zvířete. I přes tuto velice úzkou vazbu s posluchači – Plzeňany se FM Plus záhy dostalo do finančních potíží.

Jako soukromá rozhlasová stanice bylo totiž odkázáno na financování z neveřejných zdrojů, které však byly nedostačující. Proto v roce 1993 založila trojice Luboš Grosman, Eva Ježková (dcera Václava Ježka) a Petr Chmelíř agenturu Media Production. Ta měla za cíl propagaci rádia a zároveň i pořádání koncertů populárních kapel a interpretů tehdejší doby. Na základě toku financí z reklam se z rádia stala komerční stanice.

Úspěch se dostavil velmi rychle. Stanice měla denní poslechovejnost 140 000 lidí a stala se součástí Plzeňského kraje, neboť měla stále velmi blízko k lidem a posluchači ji vnímali jako rodinné rádio. Za historicky významné v dějinách rádia FM Plus lze považovat roky 2001 – 2002, kdy stanice zaznamenala nejvyšší poslechovejnost v historii, neboť pokořila hranici denní poslechovejnosti a dostala se přes 200 000 posluchačů.

V roce 2007 tuto silnou a stabilní značku rádia FM Plus odkoupila společnost Media Bohemia a.s. a založila síť regionálních rádií, tzv. Hitrádio. Po více než 20 letech se tak rádio FM Plus přejmenovalo na Hitrádio FM Plus, převzalo upravený hudební koncept, změnilo své stěžejní barvy a přijalo i celosíťové logo Hitrádia. Pod touto značkou působí dodnes.

I program na Hitrádiu FM Plus je vystaven v několika blocích. Dobrým ránem se v současnosti začíná v 6:00. V 10 hodin jej střídá dopolední jízda, na kterou od patnácté hodiny navazuje jízda odpolední. Ta končí v 19. hodin. Pokračuje dvouhodinový večerní program věnovaný hitům 90. let a přelomu století a noční frekvence, v níž mají posluchači možnost poslat vzkaz a zamilovaný hit svým blízkým a které končí odbitím půlnoci.

Komerční rádio není jako veřejnoprávní zatěžkáno povinnostmi zaujmout široké spektrum posluchačů, proto se více než na vzdělávání a informování soustředí na hudební pořady, které jsou vystaveny na základě toho, jakou věkovou skupinu chce dané rádio zaujmout. Hitrádio FM Plus se prezentuje jako rozhlasová stanice hrající největší hity od 80. let po současnost. Tento přesah do 20. století lze považovat

za velice účinný, neboť tak svým hudebním programem získá daleko více posluchačů i z řad starší generace.

Víkendy jsou zasvěceny nejruznějším soutěžím o vstupenky, nejnovější hudební alba či jiné zajímavé ceny. Nechybí ani pozvánky na nejruznější akce konající se v celém regionu a nedělní polední hitparáda, v němž pořadí písní určují sami posluchači.

Hitrádio FM Plus si již od založení drží vysoký status v oblasti zpravodajství. To na této stanici probíhá v každou celou hodinu a zahrnuje informace z domova, ze světa i ze sportu. Nechybí ani předpověď počasí a dopravní servis, který se při nenadálých situacích objevuje i mimo vyhrazený čas.²⁶

²⁶ [cit. 10.6.2013]. Dostupné z <<http://www.hitradiofmplus.cz/>>

PRAKTICKÁ ČÁST

5. DETAILNÍ SROVNÁNÍ REGIONÁLNÍHO ZPŮSOBU MODEROVÁNÍ VE VEŘEJNOPRÁVNÍ A SOUKROMÉ ROZHLASOVÉ STANICI

Jak bylo zmíněno v teoretické části bakalářské práce, rozhlas jakožto masmédiium má velký výchovný i vzdělávací vliv. Prostřednictvím moderátorů a jejich interpretace témat se odráží jazyková úroveň společnosti. Tyto dvě oblasti jsou vzájemně propojené a neustále se ovlivňují a doplňují.

Je však nutné předeslat, že kultivovanost jazykového projevu nelze ztotožňovat se spisovností jazykového projevu. Kultivovanost je pojem širší. Prosté dodržování spisovných norem ještě nečiní z jazykového projevu projev jazykově kultivovaný. Kultivovanost jazykového projevu je určována situačními aspekty. Je nutné vzít v úvahu, zda se jedná o projev mluvený nebo psaný, připravený či nepřipravený, formální nebo neformální, monologický nebo dialogický. Je důležité vědět, jaká je žánrová a stylová příslušnost promluvy, jaký je vztah mezi partnery v dialogu či na jaké téma se hovoří.

V masmédiích je v rámci některých žánrů (zpravodajství) absolutní povinností užívat spisovný jazyk bez výjimky. V některých žánrech (zábavní pořady) se od spisovné normy lze odchýlit. Jazyková správnost je dalším kritériem. Chápeme ji jako správnost výslovnostní, gramatickou a logickou. Nejde jen o artikulaci hlásek, ale hlavním činitelem je také intonace, frázování, vhodné umístění pauz a důrazu větného i slovního. Podmínkou srozumitelnosti je i přiměřené tempo.

Gramatickou stránku mluvených projevů posuzujeme s ohledem na výše uvedené situační aspekty. U nepřipravených mluvených projevů se setkáváme s otevřenější a méně propracovanou stavbou. Objevuje se zkratkovitost a nedořečenost (tzv. elipsa ve výpovědi). Mnohokrát se setkáme i s tzv. vyšnutím z větné vazby (tzv.

anakolut)²⁷ či se zanedbáním dvojí vazby (zeugma)²⁸ a podobně. To jsou nevyhnutelné rysy mluvených projevů, které jsou základem i této bakalářské práce.

S gramatickou a logickou výstavbou textu souvisí také celková stylizace textu. Kultivovaný styl, který by měl být pro profesionálního mluvčího cílem v jakémkoliv žánru, usiluje o přesnost a jasnost, vyhýbá se neúčelnému opakování a je vždy přiměřený dané komunikační situaci.

„U mluveného projevu posluchač právem očekává dobrou úroveň obsahovou i formální. Nedostatečná kulturní úroveň mluvčího budí pochybnosti o průkaznosti toho, o čem mluví. Kultivovaný projev dovede naopak posluchače strhnout a získat je pro řečníkův záměr.“²⁹

5.1 Cíle a úkoly výzkumu, stanovení hypotéz

Cílem výzkumu bylo na základě analýzy mluveného projevu dle kritérií spisovného jazyka českého potvrdit či vyvrátit všeobecně platné mínění, že jazyková úroveň moderátorů soukromých rozhlasových stanic je horší než jazyková úroveň moderátorů veřejnoprávních rozhlasových stanic.

Z hlediska verifikace cíle i hypotéz byl výzkum postaven na audio nahrávkách živých vstupů v hlavním vysílacím čase v pracovním týdnu. Tyto audio ukázky budou v poslechové verzi k dispozici na přiloženém datovém disku. Zjednodušený fonetický přepis je součástí této kapitoly a byl vytvořen podle norem nahrávání a přepisu sond pro mluvený korpus češtiny z roku 2008 a na podkladu zásad a značek uvedených

²⁷ **Anakolut** neboli vyšinutí z větné vazby je jazykovědný termín, který označuje jev, kdy další část věty syntakticky nenavazuje na část předchozí. Př.: „Chlapci, když přišli do školy, byla jim zima.“ In.: HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 3.vyd. Praha: SPN, 1970. Str. 336.

²⁸ **Zeugma** neboli zanedbání dvojí vazby je hrubé porušení větné stavby, kdy v rámci jazykové ekonomiky dochází ke spojení dvou řídicích členů, z nichž každý vyžaduje jinou vazbu, za pomoci vazby jen jednoho z nich. Př.: „Lidé nastupovali a vystupovali z vlaku.“ (Sloveso nastupovat nelze spojit s předložkou „z“, neboť tato předložka naznačuje směr ven, kdežto sloveso nastupovat značí pohyb dovnitř.) In.: HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 3.vyd. Praha: SPN, 1970. Str. 337.

²⁹ KROBOTOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. Str.7.

v publikaci *Mluvená čeština v autentických textech* autorek Müllerové, Hoffmannové a Schneiderové.³⁰

Výzkum měl ověřit následující hypotézy:

- 1) Předpokládáme, že základem mluvy všech moderátorů bude jazyk spisovné češtiny v mluvené podobě, tedy hovorová čeština.
- 2) Předpokládáme, že mezi jazykem moderátorů veřejnoprávních a komerčních stanic bude patrný rozdíl. U mluvčích z Českého rozhlasu očekáváme vyšší úroveň a preciznější dodržování normy. V případě zpravodajských moderátorů soukromých stanic je předpokládán benevolentnější přístup k pravidlům.
- 3) Předpokládáme výslovnostní (ortoepické) nedostatky u všech moderátorů, ať už veřejnoprávní, nebo komerční rozhlasové stanice.
- 4) Předpokládáme, že ortoepické nedostatky se budou projevovat zejména prodlužováním krátkých vokálů, krácením dlouhých vokálů, vynecháváním či komolením konsonantů a konsonantických skupin a vynecháváním rázu před samohláskami. Očekáváme též chyby ve výslovnosti cizojazyčných slov.
- 5) Projev moderátorů veřejnoprávních stanic bude disponovat lepším frázováním, tedy důkladnějším rozmístěním pauz, a vhodnější intonací. Očekáváme u nich lépe zvládnutou práci s hlasem, méně slyšitelných nádechů i hezitačních³¹ zvuků.
- 6) Předpokládáme, že celkový projev moderátorů soukromé rozhlasové stanice bude živější a přístupnější mladší generaci.

³⁰ MÜLLEROVÁ, O.,- HOFMANNOVÁ, J., SCHNEIDEROVÁ, E. *Mluvená čeština v autentických textech*. Jinočany: H+H, 1995.

³¹ Hezitační zvuk neboli pazvuk označuje přerušování plynulé řeči souborem vokálů (ééé) či konsonantů (hmm), popř. odkašláváním a neartikulovanými zvuky. Hezitační zvuky se užívají zejména ve chvílích váhavosti při promluvě.

In: *Akademický slovník cizích slov*. 1.vyd, dotisk. Praha: AV ČR, 2000. Str. 291.

5.2 Organizace výzkumu a kritéria výběru subjektů

Výzkum byl proveden v první polovině roku 2013 v rámci dvou rozhlasových stanic. Jmenovitě v soukromé rozhlasové stanici Hitrádio FM Plus a veřejnoprávním Českém rozhlasu Plzeň. Celkově se výzkumu zúčastnili 4 moderátoři zmíněných stanic. Pozorované subjekty byly vybrány na základě těchto parametrů:

- Vysílací čas (jeden zástupce z dopolední frekvence a jeden z odpolední).
- Denní frekvence v průběhu pracovního týdne.
- Podobná věková kategorie jednotlivých dvojic.
- Stejně pohlaví.
- Délka vstupu nesmí být kratší než 1 minuta.

Stanovení těchto kritérií bylo velmi důležité pro výběr zkoumaných subjektů. Každá vysílací frekvence či pořad má svá pravidla i specifický mluvený projev. Vzhledem k rozdílnosti programové struktury obou rádií, tak jak bylo uvedeno v kapitolách 4.1 a 4.2, jsme se snažili pro výzkum vybrat co nejpodobnější části celého vysílání. Jako nejpříjemnější nám vyšly dva hlavní bloky během pracovního týdne – tedy dopolední a odpolední frekvence. Ranní blok jsme vyloučili hned v počátku, neboť autor bakalářské práce je sám moderátorem této frekvence na Hitrádiu FM Plus, posouzení mluveného projevu by tedy nebylo objektivní.

Dále jsme se snažili vybrat z každé dané frekvence zástupce podobného věku. Šlo o to, aby jedno z rádií nebylo diskriminováno či nějak poškozeno z důvodu nesprávného výběru subjektů, je zřejmé, že vyjadřování zástupce starší generace bude samo o sobě rozdílné od projevu zástupce mladšího.

Stejně jako věk, zkušenost a vzdělání ovlivňuje způsob vyjadřování i pohlaví. Až na výjimky jsou ženy ve svém projevu více emocionální, což v určitých vypjatých situacích způsobí i ztrátu kontroly nad jazykovou úrovní. I slovní zásoba bývá odlišná. Věty bývají delší, květnatější, častěji se odbíhá od hlavního tématu. Celkově však mívají jemnější vyjadřování než muži a projevují větší ochotu užívat spisovný jazyk. Vzhledem k těmto faktům jsme se tedy rozhodli rozšířit parametry i o pohlaví. Výběr

nebyl obtížný, na Hitrádiu pracují na hlavních moderátorských postech jen samí muži, proto jsme i z Českého rozhlasu Plzeň vybrali zástupce mužského pohlaví.

Zásadním kritériem byla délka mluveného projevu. Ten opět udalo Hitrádio FM Plus, neboť zde je délka moderátorova vstupu převážně do 40 vteřin, na rozdíl od Českého rozhlasu Plzeň, kde se délka vstupů pohybuje podle druhu pořadu. Za dostačující materiál jsme si určili minimální hranici osmdesáti vteřin mluveného projevu každého z moderátorů.

Na základě těchto parametrů jsme jako adekvátní vzorek vybrali za Hitrádio FM Plus Davida Brabce (dopolední frekvence) a Láďu Ghitana (odpolední frekvence), za Český rozhlas Plzeň Vladimíra Šťovíčka (dopolední frekvence) a Romana Stupku (odpolední frekvence).

5.3 Kritéria analýzy

V této kapitole zmíníme základní pravidla a symboly fonetického přepisu užitého při vlastní analýze mluvených projevů moderátorů. Současně popíšeme oblasti, které se staly hlavními kritérii při analýze mluvených projevů a které budeme zaznamenávat a kvantitativně hodnotit.

5.3.1 Fonetický přepis

Před vlastní analýzou bylo důležité si stanovit nejen kritéria výběru subjektů, ale taktéž určit, které jazykové jevy budeme sledovat, na které se zaměříme. Mluvený projev lze primárně analyzovat v rámci tří lingvistických oborů, tedy fonologie (zvuková stránka jazyka), morfologie (spisovnost jazyka) a syntax (tedy výstavba věty). Zkoumat lze i tzv. paralingvistické jevy, mezi něž se řadí například tempo, barva a intonace hlasu a jeho síla. Kromě toho sem řadíme i hezitační zvuky, tedy pazvuky, jež narušují plynulost mluveného projevu.

Jak bylo zmíněno v kapitole 5.1, při přepisu jsme použili zásady a značky uvedené v publikaci *Mluvená čeština v autentických textech* autorek Müllerové, Hoffmannové a Schneiderové. Jedná se o fonetický přepis zjednodušený, kdy byl

zpravidla použit standardní český pravopis. To umožní, že texty jsou snadno čitelné a lze s nimi dále a lépe pracovat.

Zaznamenány jsou hovorové³² výrazy v rovině lexikální i morfologické. V případě, kdy se mluvčí dopustil chyby ve výslovnosti, je zaznamenána pozměněná podoba slova (*tole* místo *tohle*), stejně jako ve slovech, která lze vyslovit více způsoby (*jsem/sem*). Cizí slova, v našem případě jde zejména o jména vlastní, jsou zaznamenána tak, jak byla slyšena, a původní pravopis je zcela zanedbán (*enželina džolí, kajlí minok* aj.). Podobný postup byl zvolen také u obecných jmen cizího původu (*tyketpro* aj.).

Je nutné podotknout, že ve fonetickém přepisu se nepoužívají velká písmena (hůlková) jako značení počátku vět či vlastních jmen, ale pro naznačení důrazu slova ve větě či slabiky ve slově (DNES, PŮlkulatiný aj.). Mluvčí v našem případě zdůrazňovali jak jednotlivé slabiky, tak celá slova.

Kromě spisovnosti jazyka je u moderátorů důležitá i zvuková stránka jazyka. Jednotlivé jevy jsou v transkripci zaznamenány pomocí speciálních značek, které budou přehledně shrnuty na začátku kapitoly **5.4 Vlastní analýza mluveného projevu**.

Stoupavý či klesavý intonační průběh projevu naznačují šipky směřující nahoru nebo dolů (↑ ↓). Šipky jsou umístěny tam, kde symbolizují určitý předěl (konec větného celku, hranice mezi jednotlivými částmi souvětí apod.). Pokud promluva pokračuje bez zřejmého předělu, byť je tam patřičný, naznačuje se intonační průběh šipkou vodorovnou (→).

Pauzy v promluvě jsou označeny symbolem ■. Tímto symbolem jsme naznačili pouze zřetelně delší pauzy, při nadměrné pauze může být užito i několik symbolů za sebou. Pauzy mají nejčastěji členící funkci mezi jednotlivými větami, vyskytují se však i před zdůrazněnými slovy či po nich a také neopodstatněně tam, kde mluvčí nevystačil s dechem, či přemýšlí, co má dále říci. I v takovýchto případech byl symbol do transkripce zaznamenán. V našem případě jsme tímto symbolem naznačili i tak zvané „sekání slov ve větě“, tedy narušení přirozené plynulosti projevu.

³² Hovorová čeština – mluvená forma psané češtiny, jež zahrnuje i znaky nespisovné češtiny, které jsou postupně vnímány jako spisovné (táta, motorka, můžu).
Opakem je obecná čeština, která je formou nespisovné češtiny, podobně jako nářečí, slang, vulgarismy, expresivní výrazy.

In: In.: HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 3.vyd. Praha: SPN, 1970. Str. 3, 4, 5, 8.

Údaje uvedené *kurzívou* označují přerušení promluvy moderátora buď hudebním předělem (znělkou, písni), nebo vstupem reportéra či jiného mluvčího a jsou zaznamenány na samostatné řádce.

Protažení výslovnosti, zejména krátkých vokálů, je naznačeno dvojtečkou za příslušnou hláskou (a:). Nejčastěji byly prodloužené vokály zaznamenány na konci slov. K takovéto protažení výslovnosti dochází zejména v situacích, kdy mluvčí váhá nad dalším pokračováním věty, myšlenky.

Hezitační zvuky jsme zaznamenali značkami dle pravidel přepisu sond z roku 2008. Pro přítomnost bezvýznamných samohláskových zvuků bylo užito „ééé“ (v přepisu bez uvozovek), pro souhláskový bezvýznamný zvuk „hmm“ (v přepisu bez uvozovek). Tyto pazvuky se objevovaly mezi slovy, kdy buď nahrazovaly pauzu, či sloužily k zamaskování přechvátů, nebo signalizovaly, že mluvčí neví, jak má pokračovat v projevu.

Velmi často se hezitační zvuk objevuje na začátku slov, kdy je bezprostředně spojen s počáteční hláskou. V našich mluvených projevech byly však tyto hezitační zvuky natolik krátké a téměř nepostřehnutelné, že jsme je kromě jednoho případu neznačili.

Pro jiné hezitační zvuky byl použit komentář v závorkách tučně psaným písmem. Pro nesrozumitelná místa v textu se použila podtržená prázdná řádka (_____).

Zřetelně slyšitelný nádech mluvčího (na vhodném i nevhodném místě v textu) je označen trojúhelníkem (▶).

Z důvodu přehlednosti však nebyl zúžen jen počet symbolů, ale taktéž byl pozměněn zápis mluveného projevu. Oficiální česká transkripce nerozlišuje tvrdost a měkkost <y/i>, užívá všude „měkké i“ nezávisle na gramatice. A grafémy <y> a <y> se objevují pouze při výslovnostních rozdílech u cizích slov a jmen. Stejně tak dvojhlásky, nosové souhlásky a souhlásky ch, š a ž užívají v různých výslovnostních případech různá označení. Pro nelingvistu by však bylo velice složité posoudit v transkripci chyby a odchylky, kterými se budeme zabývat. Proto jsme zvolili zjednodušenou formu fonetického zápisu společně se standardním českým pravopisem.

Jsme si vědomi, že přestože byly nahrávky poslouchány několikrát za sebou a transkripce mnohokrát kontrolovány, mohly být některé jevy posouzeny čistě

subjektivně a při případném poslechu jinou osobou by tak mohly být určeny jako chybné. Dále jsme si vědomi, že některé jevy související s mluveným projevem nelze zaznamenat pomocí speciálních značek, symbolů, či písmen. Jedná se o hlasitost, intonaci, barvu a jistotu hlasu. Zakreslit do textu nelze ani celkový dojem, jenž i ten může v závěru být subjektivní. Pro ověření těchto zmíněných aspektů je tedy možno využít autentických nahrávek jednotlivých moderátorských vstupů přiložených k této bakalářské práci na CD.

5.3.2 Kritéria analýzy

V této podkapitole popíšeme oblasti, které se staly hlavními kritérii při analýze mluvených projevů a které budeme zaznamenávat a kvantitativně hodnotit. Z důvodu užití lingvistických termínů, jsou v závorkách uvedeny příklady z dané jazykové oblasti pro ilustraci.

Verbální oblast:

- spisovnost / nespisovnost
- lexikální oblast (slovní zásoba)
- tvarová oblast (správné užití předpon, přípon, ohýbání slov)
- hlásková oblast (artikulace)
- syntaktická oblast (stavba věty)
- ortoepie (výslovnost)
- ortoepie vokálů (výslovnost samohlásek)
- ortoepie konsonantů a konsonantických skupin (výslovnost souhlásek)
- užití rázu³³
- asimilace znělosti (spodoba znělosti – shoda, čteme: zhoda / schoda)

³³ Výslovnostní jev, který se vytváří automaticky. Je to druh „pauzy“ ve spisovné výslovnosti, která musí být před neslabičnou předložkou (k, s, v, z) a následujícím slovem začínajícím na samohlásku. (Př.: „Jdi k'oknu!“, nikoliv „Jdi koknu!“.) Může se také objevit ve slovech složených se stejnou samohláskou (modro'oký) i ve slovech složených s různými samohláskami (pravo'úhlý). In.: HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 3.vyd. Praha: SPN, 1970. Str. 40.

- slovní přízvuk
- kontaktové prostředky (oslovení posluchače aj.)
- přerěknutí
- hyperkorektní tvary³⁴

Neverbální oblast:

- intonace
- tempo řeči
- pauzy
- síla hlasu
- barva hlasu
- hezitační zvuky

5.4 Vlastní analýza mluveného projevu

Přestože jsme v předchozí kapitole podrobně objasnili zápis fonetické transkripce, kterou jsme pro naše účely velmi zjednodušili, pro přehlednost sepíšeme na úvod vlastní analýzy symboly znovu a obecně shrneme základní pravidla zjednodušené fonetické transkripce, která byla užita v této bakalářské práci.

Vysvětlivky symbolů ve zjednodušené fonetické transkripci:

- ↑ - stoupnutí melodie
- ↓ - klesnutí melodie
- - pokračování v tónu hlasu bez ohledu na interpunkční znaménko
- - pauza
- : - prodloužení samohlásky
- ééé – hezitační zvuk – bezvýznamný samohláskový zvuk
- hmm – hezitační zvuk – bezvýznamný souhláskový zvuk

³⁴ Hyperkorektnost – užívání domněle spisovných útvarů za účelem stylově vyššího vyjadřování. Příkladem je užití výrazů dvěmi, oběmi, aby jste aj. V uměleckém textu se může objevit záměrně. [cit. 1.6.2013]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hyperkorektnost>>

(xxx) – jiný hezitační zvuk

▶ - slyšitelný nádech

_____ - nesrozumitelné nebo nejasné slovo či úsek textu

AB - velká písmena značí zdůraznění slabiky nebo slova

Základní pravidla ve zjednodušené fonetické transkripci

Fonetická transkripce neužívá velkých písmen na začátku nových vět. Malými písmeny začínají i oficiální názvy či jména vlastní. Velká, tzv. hůlková písmena, se užívají pouze při zápisu důrazu na slově ve větě či slabice ve slově.

V rámci naší zjednodušené transkripce budeme brát na zřetel základní pravopisné rozdíly v psaní <y/i>, <ý/í> a <mě/mně>. V potaz nebudeme brát gramaticky správný zápis <n/nn> a užijeme ve všech slovech tohoto typu jedno <n>. Pouze v případě moderátorovy pregnantní artikulace tohoto jevu uvedeme <nn>.

Pokud mluvčí některá slova spojí dohromady, bude to zaznamenáno v transkripci. Stejně tak budou zaznamenány i slyšitelné nádechy a v závorkách hezitační zvuky vnějšího charakteru, které mohou taktéž působit rušivě při vnímání promluvy.

Cizí slova a jména budou uváděna foneticky, tedy tak, jak je posluchač zaznamenává. U anglických výrazů, ve kterých se vyskytuje souhláska <th>, bude při správné výslovnosti užita značka pro anglickou fonetiku <θ>. V ostatních případech bude zaznamenána souhláska, která bude vyslovena (jde převážně o <t, s, f>).

Ve fonetické transkripci se neužívá interpunkce; tečky, čárky, středníky. Změna tónu hlasu (pokles, stoupání) je naznačena šípkami. Pokud mluvčí zanedbá predepsanou interpunkci (to znamená, mluví dál bez alespoň krátké pauzy a náznaku v hlase), objevuje se v textu vodorovná šipka →.

Pauza se zapisuje s dechem v případě slyšitelného zakončení. Pokud jsou věty pauzovány pouze z důvodu nádechu, je vyznačen v textu pouze tento nádech. Pausou je naznačeno i nepřiměřené „sekání“ jednotlivých slov ve větě.

5.4.1 Veřejnoprávní rozhlasová stanice Český rozhlas Plzeň – Vladimír Šťovíček

5.4.1.1 Přepis sondy I.

Vladimír Šťovíček – dopolední frekvence – 10.6.2013

__ dopoledním koktejlu↑ vás DNES společně s hosty pozveme do jedné z NEJstarších církevních památek ► v jihozápadních čechách ↑■► kostel↑ svatého mořice na mouřenci u šumavského anína kde se točila i část pohádky anděl páně ↑► byl znovu vysvěcen↓■ před DVACETI lety→ a právě u příležitosti tohoto výročí↑► se na místě chystá řada akcí ↓■► zavzpomínáme na doby↑ kdy byl kostel jenom ZDEVastovanou rujnou↑ povíme vám o vzácných gotických freskách ↑► a tak dále a tak dále↓→ poslouchejte tedy po jedenácté hoDINĚ ↑■► v cyklu devadesátka uslyšíte UNYkátní záběr z hlasu ameriky↑■ připomene slavnost během které ► se jedna americká obec nechala přejmenovat NA lidice↑ a to nedlouho poté ► co ty české byly vypáleny↓■► jak sem řekl před chvílí↑ to výročí připadá právě na dnešek ■► no a během dnešního dopoledne

začne hudební podklad

nebude chybět ani tradiční chovatelská poradna↑■► s veterinářem se TADY setkám už za nějakých PĚTAdvacet minut↑■► vy nám už teď můžete psát dotazy v esemeskách↑ a to na ČÍSLO šestsetpět■► padesátpět ■ čtyři osmičky↓■ zopakuj↑■ šestsetpět↑■ padesátpět↑■ čtyři osmičky↑→ a podotýkám↑ ► že chovatelská poradna za účasti veterináře↑■ v dopoledním koktejlu začne KRÁTCE po půl deváté ↓■► teď ↑■ osum minut po osmé↓■ přejeme hezké ráno↓■

5.4.1.2 Analýza sondy I.

Sonda I. má ryze věcný ráz, neboť je úvodním vstupem moderátora hned po skončení zpravodajské relace a slouží jako výčet programu v následujícím čase dané

frekvence. Působí tedy spíše neosobně a velmi oficiálně. Posluchači byli během tohoto vstupu přímo zkontaktováni třikrát (*poslouchejte, můžete psát, přejeme hezké ráno*).

Celkový projev moderátora je velmi klidný, přestože v krátkém čase stihne podat velké množství informací, a zejména díky hlubšímu hlasu a tmavší barvě působí seriózním dojmem. Výslovnost (artikulace) je vynikající, místy až pregnantní.

Poněkud zarážející je ovšem počet nádechů. Práce s ním je velmi špatná. Jak bylo řečeno, rychlost mluvy není extrémní, přesto si moderátor velmi často tzv. přidechuje nebo se výrazně nadechne i uprostřed věty či sousloví (...*šestsetpět* ► *padesátpět*... – zde by byl nádech přirozenější spíše před uvedením celého telefonního čísla).

Výraznější problémy s intonací nejsou, jen občas dochází k zanedbání interpunkce či frázování a jsou tak nešetrně a nevhodně spojeny některé výrazy, které by měly být zdůrazněny a odděleny. Jedná se o tři případy (...*DVACETI lety* → *a právě* ..., ...*a tak dále* ↓ → *poslouchejte*, ...*čtyři osmičky* ↑ → *a podotýkám*...). Taktéž se vyskytlo nesprávné klesání hlasu uprostřed věty, čímž došlo k roztržštění (...*byl znovu vysvěcen* ↓ ■ *před DVACETI lety* → *a právě*...), které bylo následně podpořeno zanedbáním interpunkce. Pauzy se objevují v přiměřeném množství.

Syntaktické chyby se v promluvě nevyskytly. Z hlediska lexikální oblasti došlo k opakování příslovce „už“ v krátkém časovém úseku.

Z hlediska ortoepie se mluvčí dopustil jediné chyby, a to v číslovce *osum*, kde použil nespisovný výraz se vsunutou samohláskou pro zjednodušení výslovnosti.

Krátký hezitační zvuk s jakousi prodlouženou souhláskou se objevil pouze jednou v téměř nepostřehnutelné míře, a to ve slově *už* ve větě (...*se TADY setkám už: za nějakých*...). Tato ortoepická chyba ve fonetické transkripci však není zaznamenána. Vnější hezitační zvuk v podobě hudebního podnesu, jenž se přidává v průběhu projevu, není rušivý.

Cizí slovo se objevilo pouze jediné, a to „unikátní“, které je vysloveno tvrdě „*unykátní*“, tedy tak, jak předepisuje norma.

5.4.2 Veřejnoprávní rozhlasová stanice Český rozhlas Plzeň – Roman Stupka

5.4.2.1 Přepis sondy II.

Roman Stupka – odpolední frekvence – 11.6.2013

Znělka Odpolední jízdy

dvě vstupenky do multykina sinestár s platností do konce měsíce↓ tedy zatím leží ladem↑ ■ vedle mě↑■► doufám→ že jenom do té doby↑ ► než rozjedeme ■ DNEŠNÍ SOUTĚŽ ■ v téhle hodině↓■► odpolední jízdy↓■► jinak také slibuji TŘEBA další VYdání západočeského vandrovníka↑ ► tentokrát se vydáme ■ na šumavské PAŠTĚ↑ ■ stále je s vámi↑ ■ roman stupka↑ ■ no a teď taky chvíli bude■► milan drobný ↓■ který se vydává do pralesa↓ ■

5.4.2.2 Přepis sondy III.

Roman Stupka – odpolední frekvence – 11.6.2013

konec znělky

___ jedenáctého června↑ roku devatenáctřicetosu:mse narodil HEREC ■ PETR KOSTKA↑► tak pokuto dobře počítám↑ ■ dnes je mu: pětá: sedmdesát let↓→ jsou to takové ► PŮlkulatiný↓ petr kostka↑→ kdo by ho neznal↑→ má za sebou stovky filmových ► i televizních rolí↑ ■ a kdo chce teď vyhrát dvě vstupenky do multykina sinestár↓► s platností do konce měsíce↑► musí znát hlavně ■ JEDNU ■ jeho roli ↓■►a: na to já se zeptám↑ AŽ toho ↑■► kdo ■ zavolá ■ na číslo třístasedumdesátsedum► čtyřistaosumdesátosum► dvěštdvacetdva↓→ kdo si myslíte že znáte petra kostku ↑■► a jeho role tak ↑ ■ ééé tohle číslo vytočte↑► a NĚkdo UŽ to TAdy ZKOUší↑→ dobrý den→ kdo je tam↑■

pokračuje několik telefonických rozhovorů

5.4.2.3 Analýza sondy II. a III.

U moderátora Romana Stupky bylo nutné použít dva vstupy, přičemž jeden byl zkrácen o telefonické rozhovory s diváky v rámci soutěže. Časová dotace je přesně na spodní hranici osmdesáti vteřin, které jsme si určili jako minimum.

Stejně jako u sondy I., mají i zde oba mluvené projevy ráz spíše informativní ohledně následujícího programu. Výjimkou je uvedení interpreta písni v sondě II., která následuje hned za vstupem, a vyhlášení soutěže v sondě III. Během obou vstupů byli posluchači osloveni čtyřikrát (*kdo chce vyhrát, kdo zavolá, kdo si myslíte, vytočte číslo*), dvakrát dojde k přímému oslovení posluchače (*dobrý den, kdo je tam*) a jednou nepřímou, spíše v rámci řečnického dovětku (*...kdo by ho neznal...*).

Celkový projev moderátora vyznívá jako připravený, leč řečově zcela nezvládnutý. Poněkud zastřený až huhňavý hlas, pomalé, jakoby váhavé tempo, ledabylá výslovnost (zejména v číslovce *dvěstědvacetdva*, která se výslovností blíží téměř až k *djestědvacetdva*), přemíra pauz, zvýšený výskyt odchylek od spisovného jazyka, špatné frázování, to vše přispívá spíše k horšímu dojmu z mluveného projevu pana Stupky.

Počet slyšitelných nádechů je v mezích normy, zcela nevhodně se z hlediska frázování vyskytne pouze čtyřikrát (*v téhle té hodině* ↓ ■ ► *odpolední jízdy, bude* ■ ► *milan drobný, filmových* ► *i televizních, znáte petra kostku* ↑ ■ ► *a jeho role*).

Intonace je spíše stoupavá, čtyřikrát se objeví znatelné zanedbání interpunkce a frázování a dojde tak ke spojení vět, které by měly být oddělené (*...mu:pěta:sedmdesát let* ↓ → *jsou to...*, *...petr kostka* ↑ → *kdo by ho neznal* ↑ → *má za...*, *...dvěstědvacetdva* ↓ → *kdo si...*). Nevhodné poklesnutí hlasu se objevuje ve dvou případech v sondě II. (*...do konce měsíce* ↓ *tedy zatím...*, *...milan drobný* ↓ ■ *který se vydává...*). Vyloženě nevhodné a zavádějící je stoupaní hlasu v mezivěti *...na šumavské PAŠTĚ* ↑ ■ *stále je s vámi...*, kde jsou nelogicky spojeny dvě výpovědi zcela jiných významů. Důraz na slově „pašta“ a následný stoupavý tón taktéž není dobrou volbou, neboť to symbolizuje řečnickovu neznalost významu tohoto slova.

Výrazné syntaktické chyby se neobjevují. Z hlediska slovní zásoby je zajímavé užití knižního sousloví „ležet ladem“. Z hovorové češtiny je užito zájmena „téhleté“, z obecné češtiny příslovce „taky“.

V oblasti ortoepické se vyskytlo mnoho chyb různého charakteru. Pomineme-li ledabylou výslovnost obecně, již jsme zmínili na začátku analýzy, dojde ke splynutí dvou samohlásek, které lze užít ve slově „tedy – tady“. Byť tento jev není zaznamenán ve fonetické transkripci, při poslechu není zcela jasné, který z těchto výrazů je použit.

Také dojde k jednomu přeřeknutí (*myzlíte*), které není opraveno a došlo k němu nejspíše z důvodu špatně užitého nádechu a špatnému frázování v dané části promluvy a následnému užití slova „znáte“, kde se souhláska <z> vyskytuje na začátku.

Dokonce čtyřikrát dojde k nepatřičnému prodloužení krátkého vokálu (*devatenáctřicetosu:mse, mu: pětá: sedmdesát, a: na to já*). V prvním z případů dojde dokonce k tak markantnímu zanedbání rázu mezi souhláskami, že obě slova (číslovka a zvrtné zájmeno) doslova splynou v jedno. V ortoepické oblasti dochází k chybě i u číslovky sedm a osm, kde se v rámci zjednodušení výslovnosti užije vsunuté samohlásky <u>. U číslovky „*devatenáctřicetosum*“ taktéž dochází k tzv. elizi konsonantu (vypuštění souhlásky) na konci slova devatenáct. K této změně dochází většinou náhodně a souvisí se zjednodušováním jazyka.

V promluvě lze najít i jeden příklad asimilace neboli spodoby znělosti. Jedná se o sousloví „*pokud to*“, kdy neznělé <t> ovlivnilo konečnou souhlásku <d> v příslovci „*pokud*“.

Objevují se taktéž hezitační zvuky. Jeden hned na začátku sondy II., kdy velice rychlým vyslovením slova se ztratí jeho význam i smysl. Druhý hezitační zvuk ve formě bezvýznamných samohláskových zvuků je velice patrný v závěru sondy III. (*...ééé tohle číslo vytočte...*).

Nevhodně taktéž působí důraz na slovech ve větě „...a NĚKdo UŽ to TAdy ZKOUší...“.

V promluvě se objevuje jediné cizí slovo, a to „*multikino cinestar*“, které je správně vysloveno jako „*multykino*“ s <y> a „*sinestár*“ podle anglické fonetiky s <s> na začátku a prodlouženou samohláskou <á>.

5.4.3 Soukromá rozhlasová stanice Hitrádio FM Plus – Lád'a Ghitan

5.4.3.1 Přepis sondy IV.

Lád'a Ghitan – dopolední frekvence 28.5.2013

velká gratulace pro tuhle zpěvačku ↑→ právě dnes je kajlí minok ROvných pětáctyřicet let↓ ■► posloucháte hitrádio ef em plus↑ hrajeme hit za hitem ■

začíná hudební podkres

divoké šelmy poslouchající na slovo↓■ cvičení dalmatýnové↑ a nejmenší koně na světě↓► to není jediné lákadlo cirgusu jojo↑ který najdete v plzni u ježíška↓► i dneska od SEDUMnácti hodin tu uvidíte třeba HADí ženu z MONGOLSKA↑ ► kterou obtáčí had se kterým má co dělat několik statných chlapů↓■► noa během přestávky si vaše děti navíc MŮžou↑ v cirguse JOjo↑ ► prohlédnout NEJnovější PŘÍRŮstky↓■ dvě malé pumy↑► i jedenáctitýdeního tygříka míšu↑► který byl hostem i tady u NÁS ↓ ve studyju↓ hitrádia ef em plus↓■► ostatně ■ mrkněte se na fotky↑ na našem fejsBŮku ↓■
končí hudební podkres

5.4.3.2 Přepis sondy V.

Lád'a Ghitan – dopolední frekvence 28.5.2013

původně to byla pětka:ale pak se počet členů brické skupiny PE:SENŽR postupně snižoval↑→ až zbyl JEdiný a zakládající MÁjk roznberk↓► to sou věci↓→ hrajeme hit za hitem↑ posloucháte hitrádio ef em plus↓■

začíná hudební podkres

skupina lucie zahodila DLOUHOLETÉ spory a vyráží na TURNÉ↓► VÍC už ■ robert kodym↓■

krátký vstup jiného mluvčího

na šňůru lucie vyrazí šestadvacátého května příštího roku↑ a: skončí ho DESÁTÉHO
ČERvna↓■ v pražské outú aréně↓▶ a: za kolik na: lucii v ostravě brně nebo praze↑→
od čtyřsetdevadesáti do dvanáctiset↑ devadesáti korun↓▶ lístky už TEĎ seženete na■
tyketpro cé zet↑ anebo sazka tyket↑ cé zet↓■

končí hudební podkres

5.4.3.3 Analýza sond IV. a V.

U moderátora Ládi Ghitana musely být taktéž použity dva vstupy o celkové délce 82 vteřin. Na rozdíl od veřejnoprávního rádia je počet vstupů v dopolední frekvenci vymezen na čtyři v rámci jedné hodiny. Tyto dvě promluvy byly pořizeny s odstupem tří hodin; sonda IV. v čase 11.40, sonda V. ve 14.40.

Sonda IV. je rozdělena na několik tematických částí. Na začátku vstupu je okomentována právě dohnaná píseň a přidána bulvární informace o zpěvačce. Následuje název rozhlasové stanice, kterou má posluchač právě nalazenou. Za odpovídajícího hudebního podkresu moderátor věnuje téměř celý vstup pozvánce do cirkusu, který je toho času přítomen v Plzni.

Sonda V. začíná stejně jako předchozí bulvární informací o kapele, která mluvenému projevu předcházela. Dále následuje pozvánka na turné kapely Lucie s přímým vstupem dalšího mluvčího, jenž však není v naší transkripci zaznamenán.

Celkový projev moderátora vyznívá připraveně, artikulace je z větší části promluvy precizní. Tempo je přiměřené. Práce s dechem není příliš adekvátní. Přestože počet nádechů je průměrný, tam, kde se objevují, jsou až příliš slyšitelné. Celá promluva v tomto místě tak působí dojmem poněkud překotného tempa. Ke kontaktování posluchačů dojde čtyřikrát v rámci obou sond (dvakrát použité *posloucháte*, poté *mrkněte*, *seženete*).

Intonace je spíše stoupavá, což místy způsobuje nevhodné pauzy a narušuje se tak plynulost projevu. Chvillemi ztrácí projev i ráz konstatování. K zanedbání interpunkce dojde pouze ve třech případech (...zpěvačku ↑→ *právě dnes...*, ...*sou věci*↓→ *hrajeme...*, ...*anebo praze*↑→ *od čtyřsetdevadesáti...*).

Frázování je na dobré úrovni, využití pauz je v normě, v rámci členitosti textu by v určitých místech bylo vhodné pauzy dokonce ještě přidat.

V oblasti syntaktické se chyby nevyskytují, očividně jsou obě pozvánky pečlivě připraveny. Vytknout lze leda časté užívání zájmena který. Slovní zásoba se nijak neodchyluje od běžného standardu, pro kontakt s mladším posluchačem se užívá již počestěného slova „hit“. V sondě IV. se objevilo expresivum „chlap“, hovorové „můžou“, „mrkněte“ a „fotky“, z obecné češtiny slovo „dneska“, ze spisovného zdobnělina „tygrčík“. V rámci hudebního slangu, tedy z oblasti nespisovného jazyka, je užito slovo „šňůra“ ve smyslu turné. Tento výraz stal v podstatě frazeologismem, tedy ustáleným spojením, například „Kapela jede na šňůru“.

Díky těmto výrazům je tato pozvánka nejspíše určena mladším posluchačům. Oproti tomu je sonda V. zaměřena na starší generaci, pozvánka má charakter tiskové zprávy, které podléhají přísným korekturám. Proto se neobjevují žádné výrazy z hovorové češtiny. Jen na začátku vstupu nalezneme publicistický výraz „pětka“.

Nejvíce chyb se vyskytlo v ortoepii, tedy ve výslovnostní složce. K prodloužení samohlásky dojde během promluvy pětkrát, a to pouze v sondě V. (*pětka.*, *pe:senžr*, *a: skončí*, *a: za kolik*, *na: lucii*). Na hraně stojí výslovnost slova „dalmatin“. Jako u předchozích dvou moderátorů veřejnoprávního rozhlasu se objevuje vsunutá samohláska <u> v číslovce „sedm“ (*od sedumnácti hodin*) Taktéž dochází ke spodobě znělosti ve slově cirkus (*circus*) a k vypuštění souhlásky ve slově britská („*brická*“). Nesprávně užitý ráz se objevuje pouze jednou, a to v sondě IV. (*...noa během...*).

Hezitační zvuky se v promluvě neobjevují, užití vnější (hudební podkres) poslech neruší. Důrazy na slabikách jednotlivých slov jsou ve většině případů správně s ohledem na kontext, jen v některých případech mají zdůrazněná slova charakter mluvy „vyvolávače“ na ulici.

Cizích slov, zejména vlastních jmen, se na komerčních rádiích používá o mnoho více než na veřejnoprávních. Nejinak tomu je i v promluvě moderátorů Hitrádia FM Plus. Cizí vlastní jména byla vyslovena se zvláštní, téměř nepopsatelnou, dikcí. Zbytečně byly prodloužené a změkčené samohlásky ve jménech „*Kajlí*“ a „*Májk*“. Anglické fonetice neodpovídá ani prodloužené <ú> ve slově facebook („*fejsbúk*“). Odchylka v rámci výslovnosti cizího slova se vyskytla i ve slově „*dalmatin*“, kdy moderátor užil dlouhého <ý>. Mezi dalšími cizojazyčnými výrazy se vyskytly název

kapely Passenger, správně vysloveno, ovšem s prodlouženým vokálem (pe:senžr), a příjmení „minok“ a „roznberk“. Název O2 arény byl zmíněn v souladu s anglickou výslovností „outú“. Správně bylo užito i slova ticket (*tyket*). Zkratky v rámci internetových odkazů byly vysloveny dle výslovnostních pravidel české abecedy (*cé, zet*).

5.4.4. Soukromá rozhlasová stanice Hitrádio FM Plus – David Brabec

5.4.4.1. Přepis sondy VI.

David Brabec – odpolední frekvence 14.5.2013

konec písně

tole je záležitostěrá potěší ■ NEjenom všechny ZAmilované↑→ ale také KAždého BRUčouna↓→ mít lóf a ajwudjú enyθyn for lóf↓→ za chvílku pink a taky kely klárksn na vašem hitrádiu↓■► enželína džolí přišla o prsa↓■ nechala si je chirurgicky ocranitaby prý nedostala ► rakovinu prsu jako její matka↓ no↑► stačilo jenom ■ ŠMIK ŠMIK↑ jak se říká↑■ (*zvuk naprázdno stříhajících nůžek*) ► noa o enželíně prsou se mluví: snad ještě víc než předtím↑■ když je měla↓■ samozřejmě ► to tak ňák může ovlivnit i její karijéru↑► já sem se dočetl → že už dostala nabídku k natáčení motorkářského DRAMA ■ které se menuje plochá dráha↑► bohužel ale díky ééé této operaci ■ PŘIŠLA ■ a utekla jí h ééé hlavní role v pokračování filmu↑■ kozí příběh↓■
znělka

5.4.4.2. Přepis sondy VII.

David Brabec – odpolední frekvence 22.5.2013

konec písně

(píseň dohrává ještě pod mluveným slovem až ke slovu hepbrn)

hrajeme hit za hitem→ tohle je novinka ALEKS HEPBRN a Andr↓■ báječný hit↓→ ladíte vaše hitrádio ef em plus→ za chvíli tady budou imejdžin dragons↑ s jejich hitem ic tajm a taky lucka bílá ↓→ tak buďte dál s námi↓■▶ v dořanech uvidíte v pátek JETYHO↓■ nakonci týdne ■ v pátek dvacátého čtvrtého ■ se tam otevírá přírodní bijotop kotynka↓ no a: ■ ty teploty venku ▶ zatím připomínají spíš březen↓ nežli konec května↓ takže: ■ jedinej→ kdo se v pátek bude v dořanech koupat bude maximálně jety ▶ a možná sebou veme nějakýho ledního medvěda↓■ další koupaliště otevírají prvního června ▶ konkrétně v rokycanech a taky v tlučný↓■ zatím ■ bych místo venkovního koupáku: doporučil spíše bazén ■ a: nebo saunu↓■

5.4.4.3. Analýza sond VI. a VII.

Stejně jako u Ládi Ghitana i zde je podobná struktura vstupu. Tedy informace k písni předcházející a pozvánka na akci či bulvární zpráva. V odpoledním programu je systém vstupů stejný jako u dopoledního, tedy čtyři vstupy v rámci jedné hodiny. Maximální délka je 40 vteřin, během nichž je důležité zmínit, jaké rádio posloucháte, věcnou informaci, popř. je nutné obeznámit posluchače s písni, jež zrovna dohrála či bude následovat.

V promluvě Davida Brabce je znát nejen věk, ale také snaha přiblížit se mladší generaci. A to nejen intonací, ale zejména výslovností, která je velice ledabylá. Celý mluvený projev zní velice nenuceně, objevuje se mnoho odchylek od normy spisovného jazyka a místy takzvaná „plzeňská dikce“, kde dochází k protažení a rozšíření zejména samohlásky <a>. Svůj projev zjevně cíleně přibližuje určité věkové skupině. Ke kontaktování posluchače dojde pouze třikrát, v sondě VII. (*ladíte, buďte, uvidíte*).

Barva a výška hlasu je příjemná, tempo řeči přiměřené, důraz je kladen zejména na místech, kde moderátor očekává reakci na vtip či humornou narážku. Jak již bylo řečeno, výslovnost je velice ledabylá, v určitých místech je znatelné plzeňské nářečí. Intonace a práce s hlasem je na velmi dobré úrovni. Nesprávné klesnutí hlasu se objeví pouze v jednom případě (...*připomínají spíš březen↓ nežli konec května↓*...). Vynikající

je i práce s dechem a frázováním, tedy s pauzami. Dechy, byť vyznačené ve fonetické transkripci, jsou téměř neslyšitelné, pauzy jsou vkládány před (či mezi) důležité informace projevu.

K syntaktické chybě - k zeugma - dojde pouze jednou, tu ale moderátor hned opraví (...*díky ééé této operaci ■ PŘIŠLA ■ a utekla jí h ééé hlavní role...*), ve slovní zásobě lze z obecné češtiny postřehnout slova „*ňák*“, „*ňákýho*“ a „*taky*“. Jako nespisovné lze určit „*koupák*“. Z oblasti spisovné češtiny je zajímavé užití citoslovce „*šmik*“ v rámci plynulé promluvy. Objevuje se opět počestěný výraz „*hit*“.

Nejhorší ze všech čtyř subjektů vychází tento moderátor na úrovni rázu. Dochází ke splnutí hned několika slov (*záležitostera, ocranitaby, noa*), a to velmi slyšitelně.

Nejvíce chyb se vyskytuje v oblasti ortoepie, což je zapříčiněno nejspíše snahou přiblížit se mluvou k mladší generaci. Mírné přechytlivky se objeví pouze třikrát, v sondě VI., kde je spojené s hezitačním zvukem (...*a utekla jí h ééé hlavní role...*) a v souvislosti s prodlouženou samohláskou (*motorká:řského*) a v sondě VII. velice mírné zakolísání mezi samohláskami <a> a <e> je slyšitelné ve slově „*v dobřenech*“. Prodloužených vokálů bylo užito celkem šestkrát, včetně již zmíněného „*motorká:řského*“, se objevilo *mluví:*, *a:*, *takže:*, *koupáku:*, *a: nebo*. Asimilace nebyla zaznamenána, zato výpustka v rámci ekonomie jazyka byla užita ve slovech *tole, ocranit, veme* a *menuje*. Dvakrát došlo ke změnám v absolutním konci slova, a to [í] > [ej] („*jedinej*“) a [é] > [í, ý] („*v tlučný*“).

Hezitační zvuky v mluveném projevu se vyskytly dvakrát, v sondě VI.. Šlo o bezvýznamný samohláskový zvuk v případech ...*díky ééé této operaci...* a ...*utekla jí h ééé hlavní role....* Vnější hezitační zvuky, tedy hudební podkres, není pro posluchače rušivým.

Cizích slov a cizojazyčných vlastních jmen bylo v těchto dvou sondách nejvíce. Šlo o šest jmen a tři názvy písně, vše vysloveno v souladu s anglickou výslovnostní normou. Z cizích slov pak *kariéra* a *biotop*, správně vysloveny s <j> uprostřed. Správně s <j> na začátku a <y> na konci užil moderátor slova „*yetti*“.

5.5. Verifikace hypotéz, dílčí závěry

Analýzy se účastnili čtyři moderátoři, dva z veřejnoprávní rozhlasové stanice, dva ze soukromé. Přestože jsme si vědomi toho, že zkoumaný vzorek není natolik rozsáhlý, aby se z něj daly vyvodit všeobecně platné závěry, je dostačující k ověření námi stanovených hypotéz v kapitole 5.1.

Verifikace hypotéz

- 1) **Předpokládáme, že základem mluvy všech moderátorů bude jazyk spisovné češtiny v mluvené podobě, tedy hovorová čeština.**

Tato hypotéza byla plně potvrzena. Základem mluveného projevu všech čtyř moderátorů je spisovný jazyk český, včetně prvků z hovorové češtiny, tedy z mluvené formy spisovného jazyka. Toto užití spisovnosti není rušivým prvkem při poslechu a poukazuje to na vyšší úroveň všech čtyř subjektů.

- 2) **Předpokládáme, že mezi jazykem moderátorů veřejnoprávních a komerčních stanic bude patrný rozdíl. U mluvčích z Českého rozhlasu očekáváme vyšší úroveň a preciznější dodržování normy. V případě zpravodajských moderátorů soukromých stanic je předpokládán benevolentnější přístup k pravidlům.**

Tato hypotéza nebyla potvrzena v takovém rozsahu, jaký jsme předpokládali, neboť i moderátor veřejnoprávní rozhlasové stanice se dopustil hrubých chyb v mluveném projevu. Patrné je to zejména v sondě II. a III. ve vstupech Romana Stupky, který se dopustil chyb ve všech verbálních i neverbálních kritériích, které jsme si stanovili, včetně hlasitých nádechů, špatné intonace a špatného frázování.

- 3) **Předpokládáme výslovnostní (ortoepické) nedostatky u všech moderátorů, ať už veřejnoprávní, nebo komerční rozhlasové stanice.**

Tato hypotéza se plně potvrdila, což je patrné z jednotlivých analýz mluvených projevů. V rámci chybování v oblasti výslovnostní dopadl nejlépe moderátor Vladimír Šťovíček z Českého rozhlasu Plzeň, který se dopustil pouze jediné ortoepické chyby, a to ve slově osum, kde užil pro zjednodušení výslovnosti

vsunutou samohlásku. Na druhém místě skončil Lád'a Ghitan z Hitrádia FM Plus s devíti chybami. Nejčastěji u něj docházelo k prodlužování krátkých vokálů. Třetí místo obsadil moderátor David Brabec taktéž z Hitrádia FM Plus se sedmnácti chybami. I on velmi často prodlužoval krátké vokály a nejvíce ze všech spojoval slova zanedbáním rázu. Nejhuře s největším počtem ortoepických chyb dopadl moderátor Českého rozhlasu Plzeň Roman Stupka.

- 4) Předpokládáme, že ortoepické nedostatky se budou projevovat zejména prodlužováním krátkých vokálů, krácením dlouhých vokálů, vynecháváním či komolením konsonantů a konsonantických skupin a vynecháváním rázu před samohláskami. Očekáváme též chyby ve výslovnosti cizojazyčných slov.**

Tato hypotéza nebyla plně potvrzena. V rámci ortoepických chyb nedocházelo ke krácení dlouhých vokálů, vynechání konsonantů se objevilo šestkrát, prodlužování krátkého vokálu patnáctkrát, a to nejvíce u moderátorů komerční stanice. Navíc se objevila asimilace (spodoba znělosti) a v rámci zjednodušování výslovnosti i vsunování samohlásek, zejména u číslovek sedm a osm. Dvakrát se objevila změna samohlásek na konci slova, a to u moderátora Davida Brabce. Problémy s rázem měli kromě Vladimíra Šťovíčka všichni tři moderátoři.

- 5) Projev moderátorů veřejnoprávních stanic bude disponovat lepším frázováním, tedy důkladnějším rozmístěním pauz, a vhodnější intonací. Očekáváme u nich lépe zvládnutou práci s hlasem, méně slyšitelných nádechů i hezitačních³⁵ zvuků.**

Tato hypotéza se plně nepotvrdila ze stejného důvodu jako u hypotézy číslo 2, neboť mluvený projev moderátora Romana Stupky z Českého rozhlasu Plzeň byl na velmi nízké úrovni.

- 6) Předpokládáme, že celkový projev moderátorů soukromé rozhlasové stanice bude živější a přístupnější mladší generaci.**

Tato hypotéza se plně potvrdila zejména v mluveném projevu Davida Brabce, který podřídil svou mluvu nejen z hlediska výrazů, ale také výslovnosti

³⁵ Hezitační zvuk neboli pazvuk označuje přerušování plynulé řeči souborem vokálů (ééé) či konsonantů (hmmm), popř. odkašláváním a neartikulovanými zvuky. Hezitační zvuky se užívají zejména ve chvílích váhavosti při promluvě.

In: *Akademický slovník cizích slov*. 1.vyd, dotisk. Praha: AV ČR, 2000. Str. 291.

a intonace. Jako všestranný moderátor se v tomto ohledu ukázal Lád'a Ghitan, jenž dokázal způsob své mluvy oddělit v rámci dvou pozvánek směřovaných věkově různým posluchačům. Velice seriózně až oficiálně naopak zněl projev Vladimíra Šťovíčka, moderátora Českého rozhlasu Plzeň.

Dílní závěry

Na základě analýzy fonetických transkripcí mluvených projevů bylo zjištěno, že v současnosti není mezi způsobem mluvy moderátorů veřejnoprávní a komerční stanice propastný rozdíl, je to spíše otázkou individuální přípravy a dispozic.

Z analýz nelze striktně vyvodit závěr, že pravidla pro mluvený projev jsou na komerčních stanicích benevolentnější. Základem všech promluv byl jazyk spisovný, u moderátorů komerčních rádií více stylizovaný pro danou poslechovou skupinu. Odchylky a chyby, které se v těchto promluvách objevily, jsou sice zásadní a jejich množství je v některých případech až odstrašující, přesto by se měly stát podkladem pro práci na sobě sama. Jsou taktéž ukazatelem, jak důležitá je v komunikaci zpětná vazba nejen od odborníka na mluvený projev a práci s hlasem.

ZÁVĚR

Problematika veřejného mluveného projevu, zejména v masmédiích, je věc, která by neměla zůstat stranou zájmu. Přestože se jazyk spisovné češtiny neustále mění a doplňuje, zůstává platným územ i v rámci hovorové oblasti. Stále se však setkáváme s názorem, že spisovná mluva je něco, co do komunikace lidí nepatří, a ti, kteří ji používají, jsou vyčleňováni a ve školním věku i zesměšňováni. Přitom přiměřené užívání spisovné češtiny i v její mluvené formě poukazuje na vzdělání, zkušenosti a vůbec úroveň člověka. A od koho jiného přebírat vzorec mluvy než od lidí, se kterými jsme denně v kontaktu, včetně moderátorů v rádiích a televizích.

Naším úkolem bylo zjistit, jakou měrou lze za jazykový vzor brát moderátory dvou regionálních rozhlasových stanic. Výzkum byl postaven na všeobecně platném názoru společnosti, že co je komerční, je špatné. Tudíž že mluvený projev moderátorů soukromé rozhlasové stanice bude na nižší úrovni než u moderátorů stanice veřejnoprávní. Na základě mluvených projevů, které jsme z důvodu objektivit analýzy převedli do fonetických transkripcí, jsme však došli k závěru, že v současnosti není mezi způsobem mluvy moderátorů soukromého a veřejnoprávního rádia výrazný rozdíl, byť je jisté, že pravidla moderování jsou na komerčních stanicích benevolentnější.

Z analýzy transkripcí navíc vyplynulo, že způsob, jakým se vyjadřujeme, je v podstatě ryze individuální záležitostí a přestože známe všechny zásady spisovného projevu, neumíme je ve výsledku uplatnit v praxi.

Občas se objeví názor, že je nutné, zejména na komerčních stanicích, se podřizovat a podbízet cílové skupině ve všech směrech jen proto, aby se získala jejich pozornost. Naopak. Jak již bylo řečeno, užívání spisovného českého jazyka není ostudou a je nutné učit naše děti, že jsou životní situace, kde si jen s obecnou češtinou nevystačí. Stejně nutné však je učit tomuto i veřejně vystupující osobnosti. Ať už je to učitel, úředník nebo moderátor večerních televizních novin či konferencíér společenských akcí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

Akademický slovník cizích slov. 1.vyd., dotisk. Praha: Academia, 2000.

Akademie věd, Ústav pro jazyk český. Pravidla nahrávání a přepisu sond pro mluvený korpus češtiny. Praha: AVČR, 2008.

DEFLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996

HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 3.vyd. Praha: SPN, 1970.

JANOŠKOVÁ, J. *Úvodem*. In: *Čeština doma a ve světě: Mluvená čeština v médiích*. Praha: FF UK, 2008. Ročník XVI.

JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007.

KOLÁŘOVÁ, B., et al. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2000.

KRALČÁK, Ľ. (ed.). *Hovorená podoba jazyka v médiách*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2008.

KRČMOVÁ, Marie. *Úvod do fonetiky a fonologie pro bohemisty*. Ostrava : Filozofická fakulta OU, 2006.

KROBOTOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000.

MACOUN, T., DVOŘÁKOVÁ, Š. *Metafora v mluvených projevech moderátorů dvou rozhlasových stanic*. In: KRALČÁK, L'. (ed.). *Hovorená podoba jazyka v médiích*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2008.

MÜLLEROVÁ, O.,- HOFMANNOVÁ, J., SCHNEIDEROVÁ, E. *Mluvená čeština v autentických textech*. Jinočany: H+H, 1995.

MARŠÍK, Josef. *Úvod do teorie rozhlasového programu*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1995.

PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha : Karolinum, 1994.

PIŠTORA, L. *Vznik prvního masmédia - rozhlasu ve dvacátých a třicátých letech minulého století v Československé republice. (Vývoj počtu radiokoncesionářů v době první republiky)*. Praha: Český statistický úřad, 2006.

PRACHAŘ, Š.: *Historie rozhlasového vysílání v České republice od roku 1989 a jeho současné tendence*. Fakulta multimediálních komunikací, Univerzita Tomáše Bati, Zlín 2003 (diplomová práce).

SOJKA, P. *Tvaroslovná a hláskoslovná variantnost v dialogických textech rozhlasové publicistiky*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2012.

ŠIŠKA, Zbyněk. *Fonetika a fonologie*. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2005.

VERNER, P. *Zpravodajství a publicistika*. Praha: Univerzita J.A.Komenského, 2010.

Internetové zdroje

1. [Cit.15.5.2013]. Dostupné z <<http://www.mediasetbox.cz/cs/uzitecne-informace/historicky-vyvoj-medii/>>
2. [cit. 15.5.2013] Dostupné z:
<http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/historie/_zprava/682506>
3. JEŠUTOVÁ, E. *Český rozhlas, jeho předchůdci a stanice v historickém vývoji*. In.: Svět rozhlasu 22, 4.část. Praha: Český rozhlas, 2009. Str. 23-24. [cit.18.5.2013]. Dostupné z
<http://media.rozhlas.cz/_binary/02185641.pdf>
4. Zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání. [online 30.5.2013]. Dostupné z <http://media.misto.cz/_MAIL_/zakony02.htm>
5. Zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, § 3, odst. 1, 2, 3. [online 30.5.2013]. Dostupné z <http://media.misto.cz/_MAIL_/zakony02.htm>
6. [cit. 8.5.2013]. Dostupné z:
<http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/historie/_zprava/682506>
7. [cit. 1.6.2013]. Dostupné z
<http://media.rozhlas.cz/informace/dokumenty/_binary/00369269.doc>
8. [cit. 10.6.2013]. Dostupné z <<http://www.rozhlas.cz/portal/portal/>>
9. [cit. 10.6.2013]. Dostupné z <http://www.hitradiofmplus.cz/>
10. Hyperkorektnost – užívání domněle spisovných útvarů za účelem stylově vyššího vyjadřování. Příkladem je užití výrazů dvěmi, oběmi, aby jste aj. V uměleckém textu se může objevit záměrně.
[cit. 1.6.2013]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hyperkorektnost>>

RESUMÉ / SUMMARY

Resumé

Tato bakalářská práce je zprávou o výzkumu na téma způsobu mluvy moderátorů soukromého a veřejnoprávního rádia. Vzhledem k tomu, že obor masmédií je velice rozsáhlý a nebylo by možno jej plně obsáhnout, staly se základem této práce dvě regionální rozhlasové stanice. Teoretická část zahrnuje informace o vzniku a vývoji masmédií obecně, zejména pak rozhlasu, a podrobně rozebírá vznik a vývoj obou stanic, jak Hitrádia FM Plus, tak Českého rozhlasu Plzeň. Praktická část se zabývá analýzou fonetické transkripce mluvených projevů jednotlivých moderátorů. Tyto projevy jsou následně vyhodnoceny a porovnány a slouží jako podklad pro verifikaci hypotéz.

Práce se snaží upozornit na rozdílnost charakteru obou rozhlasových stanic a tedy i na nutnost rozdílného přístupu mluvčího k posluchači. Taktéž se snaží vyvrátit všeobecně platný úzus, že mluvený projev moderátora je na komerčním rádiu automaticky špatný a znehodnocuje český jazyk spisovný.

Summary

This bachelor thesis provides the report about research on the topic of moderators' discourse methods in private and public service radio. Considering the huge branch of mass media, the only two regional radio stations were used and analysed in this thesis. Theoretical part includes the information about mass media origin and progress in general, especially then radio, and analyses the origin and progress of both radio stations in detail, Hitradio FM Plus and Czech radio Pilsen. Practical part is devoted to the analyse of phonetic transcription of particular moderators' spoken discourses. These discourses are consequently analysed, compared and used as the base for the hypotheses verification.

This thesis attempts to highlight the character divergence of both radio stations and the necessity of moderator's different attitude to listener. It also tries to controvert general valid opinion that moderator's spoken discourse in commercial radio is automatically faulty and degrades Czech literary language.

SEZNAM PŘÍLOH

V rámci této práce nebyly použity žádné písemné přílohy. Bylo ovšem nutné zaznamenat autentické nahrávky, o něž se opírala fonetické transkripce. Tyto nahrávky všech sedmi sond jsou přiloženy na cd ve formátu mp3.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jiří Pelnář

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Detailní srovnání regionálního způsobu moderování ve veřejnoprávní a soukromé rozhlasové stanici

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran: 6

Počet titulů české literatury a pramenů: 17

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových zdrojů: 10

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Kepka